

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Het Leven Ende Mirakelen Vanden H. Ende Honichvloeyenden Leeraer Bernardvs

Verstock, Gasparus

T'Hantwerpen, 1650

Het Eerste Boeck.

urn:nbn:de:hbz:466:1-37315

HET EERSTE BOECK
DES LEVENS
VAN DEN
H. BERNARDYS.

CAPITTEL I.

Van sijn ouders, haer opvoeden der
kinderen, ende sijne kindtsche
daghen.

In het Jaer ons Heeren IESV Den tijde
CHRISTI thien hondert ende
een-en-negentigh / als plaetse
Paus van Roomen was sijnder
Urbanus den tweeden van gheboor-
te.
dien naeme / Keyser van Oostenrijck
Henricus den vierden / Koninck van
21 Franck

De af-
komste
ende
zeeden
sijnder
Ouders.

Vanckrijck Philippus den eersten/ soo is
BERNARDVS ghebozen op het Casteel
ghenaemt Fontaine gheleghen by de
stade Digion in't Hertoghdom van
Bourgotgnien. De naem sijns Vaders
was Teclinus een man van seer edelen
huyse/ Godtbzuchtigh van leven/ recht-
beerdigh in oorloghe / saechtmoedigh
van sinnen/ zeeghbaer van wesen / vrien-
delijck in conuersatie / neerstigh inden
dienst des Heeren/ traegh tot ydelheyt/
aen-nemende in alle volmaecktheyde.
Sijne Moeder was gheheeten Alech /
ghebozen op een Casteel ghenoemt
Mong Barre / een vrouwe niet min
van edelen stamme / deught-rijck ende
Godtbruchtigh als haeren man / den
welcken sy eerden ende beminden hem
naer 't ghebodt der h. Schryfture. Sy
was seer liefghetal tot alle menschen
besunderlijck arme / boozstechtigh in
haer huyshouwen / sozghvuldigh ende
beladen met 't opboeden haerder kinde-
ren inde breese Godts ende goede stich-
tighe zeeden. Den regel die sy stelden on-
der haere dienst-boden was soo zeegh-
baer / dat haer huyse meer een Clooster
als Hoff scheen te wesen / waer door sy
eenen spiegel voor alle ghehoude per-
soonen is ghetweest. Seben kinderen
heeft haer Godt in de houwelijckē staet
ber-

berleent/ ses soenen ende een dochter/ die
 sy altesaemen opgheboedt heeft / niet
 booz de werelde / maer om Godt te die-
 nen: want soo dickwils sy een kindt
 baerden / heeft sy 'tselbe aen Godt al-
 machtigh met haer eyghen handen op-
 gheoffert; en al was sy eene teere vrouwe
 (ghelijck ghemeenlijck de edele Jous-
 frouwen sijn) soo en heeft sy niet willen
 ghebooghen dat haer kinderen vrende
 bozken souden supghen / ofe aen een
 memme (ghelijckmen ghemeenlijck seght
 ende stiet) besteden: haere redene was /
 op dat de kinderen dooz 't supghen der
 moederlijcke bozken / de moederlijcke
 affectie / die altydt tot Godt was / mede
 souden in vzincken ende inde selbe op-
 wassen. Dese kinderen tierden nu al
 grooter en groter / maer soo lanc als sy
 onder haers moeders opboedinghe wae-
 ren / heeft sy de selbe / meer tot een reli-
 gieux als hobelrichx leven opgheboedt:
 sy en ghewenden haer gheen teere ende
 lackere maer grobe ende ghemeenne spij-
 se t'eten / dese kinderen soo fatsoenerende
 al oft sy inde eremitagie moesten gaen
 wonen. Een schoon exempel booz alle
 ouderx om haer kinderen in eere ende
 deught op te brenghen; dooz wiens on-
 achtfaeme opboedinghe est ongheregelde
 affectie tot haer kinderen / dickwils ghe-

Sijne
 broeders
 worden
 altemael
 religieu-
 sen ende
 sijn su-
 ster een
 nonne.

Exempel
 voor alle
 moeders.

gelyc
 v
 d
 v
 d
 v

schiedt dat sy in plaetse van troost ende ghenuchte te ghenieten / droefheyt ende verdriet om de selve moeten lijden.

Visioen
der ghe-
boorte
van Ber-
nardus.

Vytleg-
ginghe
des vi-
sions.

Als de moeder van BERNARDVS (die den derden der kinderen was) van hem groot ginck / heeft sy op eenen sekeren nacht een visioen ghehadt / in d'welck haer dochte / dat sy / een hondcken gheheel wit/half ros op den rugghe/ bassen- de / in haer lichaem draeghende was : waerom sy verbaert sijnde / heeft 'tselbe visioen aen eenen gheestelijcken persoon te kennen ghegheben / die aen dese be- naudeende bevroefde Meezoutwe (want hy een heyligh man was) terstont heeft gheantwoordt : En zijt niet bevroeft / de saecke gaet seer wel; ghy sult moeder van een hondcken wesen / d'welck den waerder van 'thuys des Heeren sal worden / en teghen de vanden van 'twaer- achtigh Christelijck Catholijck gheloof met groote crachte bassen; want 'tsal wesen eenen uytnemenden Predicant/ ende ghelijck eenen goeden hondt met sijn tonghe lackende een lichaemelijcke wonde / de selve gheneest / alsoo sal hy door sijne wel-sprekende tonghe / de wonden van heel menschen/ die naer de stel ghequetst sijn/ ghenesen. De deughtrijcke Meezoutwe heeft dese antwoorde met sulcken eerbiedinghe ontfanghen al oftse haer

Capittel I.

haer Godt selver ghegheven hadde; de
 blijfchap die sy maecten was uytter-
 maten groot/ soo dat haer hert / sinnen/
 ende affectie tot 'tkindt (d'welck noch niet
 ghebozen en was) ghedreben wiert/ pep-
 sende hoe sy 'tselbe soude laeten onder-
 richten in alle wetenschap/ en boben al
 inde Godthept ofc Theologie ende heyl-
 liche Schzifture. Als nu den tijdt des
 dzachts verbult was heeft sy een kindt
 ghebaert dat BERNARDVS ghenoeemt
 wiert. Den Vader ende gheheele familie
 was seer verbljdt ober het gheluckigh
 ghebozen kindt / maer de moeder ober-
 pepsende het visioen ende uytlegginghe
 des selfs / heeft seer besozght gheweest om
 'tselbe inde vzeese Godts op te boeden/
 soo dat sy 'tselbe niet alleenlijck aen
 Godt opgheoffert en heeft / ghelijckse
 haere andere kinderen ghewoon was te
 doen / maer oock van jonckx af tot
 dienst des selfs opgheboedt ende onder-
 wesen.

BERNARDVS nu so berre gheromen
 sijnde dat hy eenighsins bequaem was
 om te studeren / heeft hem sijne moeder
 tot Castillon (een stadt gheleghen in't
 Hertoghdom van Bourgointen) om in
 alle deughden ende gheleerthept op te
 wassen / ter Scholen besteedt/ hy sekerre
 Gheestelijcke Heeren die te saemen
 woon-

Hy vvoert
 ghebo-
 ren.

Bernar-
 dus be-
 gint te
 studeren.

woonden ; welke Congregatie nae-
maels / door het toe-doen van de H. BER-
NARDVS, is verandert in een Clooster
der Regulier Canoniken. Ter Scholen
gaende bebonden de Meesters dat het
een kindt was daer veel natuerlijke
gaben ende boven-natuerlijke gratten
in waeren / begaest met een uytne-
de verstande / soo dat hy de begheerte
sijns moeders haest volbrucht heeft :
want in 't leeren heft hy boven allen
d'andere School-kinderen uytghestecken
ende voortganck ghedaen / ende dat te
betwonderen is / in wereldsche saecken
was hy soo onnoosel ende verstorven dat
hy de versterkinghe der selver natuer-
lijk scheen te beghinnen : het ghene dat
hy beminden was met sich selven te
woonen / alle openbaer plaetsen te vlie-
den / wonder te zijn in ghepeysen / onder-
daenigh aen sijne ouders ende meesters /
teghen een-legghelijck liefghetal / t'huys
eenboudigh ende stil / luttel op de straet /
ende meer als by-nae te ghelooften is /
zeegghbaerigh / niet veel van spreken / seer
Godvruchtigh ende neerstigh inde stu-
die / besunderlijk vande h. Schrijtuere /
inde welke wat eenen voortganck hy
op corten tijdt ghedaen heeft ende met
wat diep-sinnighe vernuschteyt hy de
selve begreep / is ghenoechsaem uyt 't
ghene

Sijn nyt-
nemende
gave en-
de rijpen
aert.

Sijn ver-
stervinge
vanden
tijdt sijn-
der jonck-
heyt.

ghene datter volghen sal ende oock upe
sijne honich-bloedende schriften te be-
mercken.

CAPITTEL II.

Sijn cloeckmoedicheyt in't verjae-
ghen der guychel-speelster, vande
openbaeringhe der gheboorte
CHRISTI, ende doot sijnder
moeder.

BERNARDVS noch in sijne kindtsche
jaeren zijnde/ heeft soo grooten pijn
in't hooft ghecreghen dat hy ghenoot-
saecht was te bedde te liggen. De ghe-
heel familie was seer bedroeft / niet we-
tende wat sy doen souden om de pijn te
versoeten en 'tkindt eenighe ghenoechte
aen te doen: ten lesten isser een guychel-
speelster ghetomen spelende op haer in-
strument daerse de menschen mede ver-
maeckten: de welke hy ghetmaer woz-
dende/ heeft haer met groote maer rede-
lijcke ongheduldicheyt verjaeght. Dese
cloeckmoedicheyt van't heyligh kindt
en heeft de Goddelijcke barmherticheyt
niet ongheloont ghelaeten / maer inden
selven yver opstaende / heeft sich selven
van alle pijn verlost bevonden / waer

Hy ver-
jaeght de
guychel-
speelster!

1. Reg. 5.

Hem
vvort
veropen-
baert de
gheboor-
te Chri-
sti.

door hy in't waerachtigh **Ch**ristelick
Catholijck gheloof grooten booztganc
heeft ghedaen / soo dat hem **G**odt als
machtigh (ghelijck hy eertijds aen't
kindt **S**amuel in **S**ilo) sijne glorie heeft
wilen veropenbaeren. Het gheschieden
op den Kerf-nacht (en ghelijck de goede
Christen **C**atholijcken op den selven
nact ter Kercke gaen om **G**odt te be-
dancken van't upnemende weldaet op
dien nacht aen het menschelijck geslacht
ghedaen in't aennemen bande mensche-
lijcke nature om haer door sijne bitter
Passie ende doot te verlossen nyt de sla-
vernij des duyvels) dat **B**ERNARDVS
met sijne ouders naer de kercke ghegaen
is / maer door dien alle dinghen niet
ghereet en waeren / moesten een luttel
tijds wachten eer de nacht-ghetijden
begosten / soo is hy (ghelijck de kinderen
slacperachtigh zijn) ievers in een hoer-
ken neder-gheseten om wat te rusten:
tercont heeft sich veropenbaert het kin-
den **I**ESVS liggende in een cribbe tus-
schen den os ende esel / verghefelschapt
met **I**oseph ende sijne **M**oeder in eenen
ghebzoken stal / op de selve maniere al
oft hy dien nacht ghebozen wiert; soo dat
BERNARDVS sich selven liet boozstaen
(d'welck hy een man wesende dickwilg
bekent heeft) dese openbaeringhe gheschiede

schiedt te wesen / op de selfste ure als hy
waerachtichlyck ghebozen is gheweest.

Door dese openbaeringhe is hy van de Sijn ghe-
heel levē
seer toe-
ghedaen
tot dit
mysterie. Goddelijcke gratie soo verbult ende in-
den gheest versterckt gheweest / dat het
lichtelijck te bemerkken is / (seet Gailiel-
mus Abt die sijn leven int Latijn beschre-
ven ende met hem ghewoont heeft) van
de ghene die naemaels met hem in't
Clooster gheleest hebben / met wat eene
grootē ghebenedijdenisse hem' tkindeken
IESVS op die ure booz-somen hadde/aen-
ghesien dat hy tot hedens daeghs toe /
seer overbloedigh ende diep-sinnigh is
in't beschrijven van dat wonderbaer en-
de verborghen **Mysterie** der gheboorte
CHRISTI; d'welck claerlijck blyckt in
het Tractaet dat hy gheschreven heeft
tot lof ende eere vande Alderheylighste
Maghet MARIA ende haeren eenighen
ghebozen Sone IESVS, op de woorden des
Euangeliums van den H. Euangelist
Lucas beginnende *Missus est &c.* dat is
te segghen / Daer is ghesonden &c.

De goedertieren affectie die hy tot Sijn
kindtsche
bermher-
ticheyt
ende god-
vruchtig-
heyt. den armen droegh ende sijne kindtsche
Godevruchticheyt en is niet te verswij-
ghen: want waer hy cost oft mocht hey-
melijck eenigh gelt cruyghen 'tselbe gaf
hy de arme lieden tot haeren noot-druft;
eenen schoonen spieghel booz alle kinde-
ren

ren

ren die hedens daeghs het geldt haerder
 ouders misbzupcken. In alle wercken
 van Godtzuchticheyt was hy seer neer-
 stigh en ginck sijne kindtsche daeghen
 te boben. Maer als hy nu allenskens op-
 wassen soo in ouderdom als gratte by
 Godt en de menschen / en van een kindt
 een Jonckman ghetworden was / is sijne
 moeder sieck ghetworden / naer datse haer
 seben kinderen in de breefe Godts ende
 stichtighe zeeden opgheboedt hadde.
 'Twas een vrouwe in't leven met haeren
 man seer vzedesaemigh / die de trouwe
 van den houtweljcken staet in't minste
 niet en hinderde / seer zeeghbaerigh / ghe-
 stadigh in woorden ende wercken / eenbou-
 digh in cleederen / ghedurigh bestich met
 vasten / waecken ende bidden / stichtbaer
 in conversatie / bermhertigh tot den ar-
 men / liberael in aelmoessen / in welcke
 deughden sy tot den lesten dagh haers
 levens groepden / es meer een gheestelijck
 als werelts persoon scheen te wesen. Als
 de daghen haerder leven verbult maeren
 ende nu tot het uytterste ghecomen was /
 heeft sy met sommighe gheestelijcke per-
 soonen die haer betwaerden soo lancck ge-
 heden datmen de stemme niet meer en
 hoorde maer de lippen alleen saggh ber-
 voeren / en ter wijlen de gheestelijcke per-
 soonen bestich waeren met de Letantie te
 lesen /

De ma-
 niere van
 leven en-
 de doot
 sijns moe-
 ders.

lesen/ als sy hoorzen: Per Passionem & Crucem tuam, libera nos Domine, heeft haer handen opgheheben om een Cruys te maeken/ maer eer't volmaecht was is den gheest uyt 't lichaem gheschepden / soodat sy den tijdt niet en hadde om de opgheheben handt neder te legghen.

CAPITTEL III.

Van sijn neersticheyt tot beware-
nisse der suyperheyt.

Van desen tijdt af heeft hy op sijnen eyghen cost beghinnen te leven. Hy was een jonck Edelman uytnemende schoon van posture/ seer lieflijck van aensicht/ soet van manieren/ minnelijck in spreken/ scherp van verstandt/ liefghetal in conuersatie/ groot van verwachtinghe by een-eghelijck. De werelt heeft hem veel meghen ghetoot om in te gaen / hier om met andere Edelmanns den wylgh te volghen / daer om vaghelijck ter iacht te gaen / ghinder om naer hooghe ende treffelijcke officie te trachten. De ionghe Edelmanns daer hy mede berkeerden/ waeren seer verscheyden van sijn ghestichtighe maniere des lebens / dese en spaerden gheen woorden om hem tot haere lichtheerdighe manieren te

Sijnen e-
delē aert.

Hy vvort
ghelockt
vande ve-
reldische
vvellustē.

treck

Ontrent den selven tijdt als hy slaep-
 pen ghegaen was / isser / dooz t' ingheben
 des duyvels / een naeckte onbeschaemde
 dochter op sijn camer gecomen ende ne-
 fens hē in 't bedde geleghen / de welcke hy
 ghewaer wordende heeft hem met groote
 stilte op d'andere sijde ghekeert en alsoo
 gheslaepen / maer dese lichtbeerdighe
 dochter heeft hem tot oneerlijckheyt
 soecken te vertwecken / en siende dat sy
 moeyte booz niet dede / (al was sy seer
 onbeschaemt) is dier tijdt beschaemt
 geworden / waer om sy met groote breese
 bevanghen ende seer verwondert wesen-
 de is opghestaen ende wegh-gheloopt.
 Niet lanck hier nae heeft hy eenen ande-
 ren aenstoot gheleden ; t' was te doen op
 de reyse als hy met sommighe jonge E-
 delmans t' sabonts inde herberghe
 quam / de weerdinne ober taefel siēde dat
 hy een wt nemende schoon ende lief-ghet-
 al jonckman was / is met onbehoor-
 lijcke liefde ontsteken gheworden / maer
 om de selve wt te wercken / heeft sy eenen
 bequaemen middel ghebruēckt ; want sy
 heeft hem een camer alleen ghegheven
 als wesende den treffelijcsten van t' ghes-
 selschap. Als nu een-iegheelijck hem tot
 de ruste begheben hadde ende de keersē
 wt-ghedaen waeren / heeft sy in 't don-
 ker allēng hewaect om haer onbe-
 schaems

Sijn vvt-
 nemende
 sijn ver-
 heyde.

III

28

Hy vort
d rymaels
van een
oneerbae-
re vrou-
we be-
vochten.

schaemt booznemē wt te wercken. Een
ure daer naer is sy met groote stilte inde
slaep-camer van BERNARDVS ghe-
comen en by hem op t' bedde gheballen/
d'welck hy gewaer wordende/ heeft ter-
front met luyde stemmen gheroepen:
dieben/ dieben; waer af de vrouwe ver-
baert sijnde is haestelijck wegh-
gheloopen / en al die in huys waeren
sijn op-ghestaen / hebben vier gheslae-
ghen / de keerfen ontsteken ende t' gheheel
huys dooz de dieben ghesocht / maer
gheen ghebonden hebbende is een-ieghe-
lijck wederom te bedde ghegaen. De
weerdinne was met sulckenen vierighen
brandt ontsteken dat sy niet en coste ru-
ssen/ en is dooz de t'weede reyse by hem
in't bedde ghecomen / die wederom be-
gost te roepen: dieben/dieben; de vrouwe
liep wegh en het gheheel huys ghesin is
wacker ghewordē / die noch eens op-ghes-
staen / licht gheslaeghen / de keerfen ont-
steken / ende de dieben ghesocht hebben/
maer gheen bindende / sijn wederom slaep-
pen ghegaen. De onbehoozelycke liefde
deser weerdinne was noch niet gheblust/
die dooz derde reyse by hem is gecomen/
om haeren vleeschelycken lust te volbre-
ghen / ende t'selfste isser ghebeurde als
vozen; soo dat sy haer ghemoet liet sinte-
ken ende booz-nemen niet heeft kunnen
hol

Capittel I V.

15
 volbzenghen. S' mozghens als hy mee
 sijne mede-ghesellen op-ghestaen was /
 hebben haer verteerde kosten betaelt /
 en de reyse aen-ghenomen. Ober wegh
 t'saemen contende hebben sy hem ghe-
 bzaeght waster den voozleden nacht ge-
 schiedt was dooz dien hy tot dzy reysen
 toe hadde gheroepen : dieben / dieben /
 daer nochtang in hups gheen ghebon-
 den en wierden. Hy heeft haer gheant-
 woardt / dattet gheenen droom gheweest
 en hadde / maer waerachtighe dieben die
 sijnen kostelijcken schadt der maeghde-
 lijcke supberhepdt meynden te stelen.

CAPITTEL IV.

Van sijn goet voor-nemen om Re-
 ligicus leven aen-te-nemen.

ALs BERNARDVS alle dese perijc-
 kelē ontcomen was; soo heeft hy by
 sich selven seer rypelijck oberpepst / niet
 salich te wesen / langer de ydelhepdt der
 werelde te volghen / hy aenmerckten wel
 hoe lieffelijck dat sy hem aen-loecten / en
 allen haere belooften maer ydelhepdt
 ende bedzrieghelijcke ghenuchten en wae-
 ren. Als hy met dese en dier-ghelijcke
 ghedachten besich was / hoorzden hy de
 opperste

Verfmaect
 de vve-
 reldt.

Matt. 11.
Hy hoort
Godt in-
wendigh
spreken.

opperste wijsheydt hem intwendigh roe-
pen ende seggen : Compt tot my al die
beladen ende belast sijt ick sal u vermaeken
neemt mijn lock op u, ende leert van my
dat ick saecht-moedich ben, ende ootmoe-
dich van herten, ende ghy sult ruste vinden
uwer sielen. Dooz alle dese goede in-
spzaeken begonst hy by sich selven te
ober-legghen / de maniere op de welcke
hy t' best wt de werelt soude kunnen
scheijden; en als hy nu vastelijck boog
hem ghenomē hadde de selve te verlaeten
soo heeft hy onder-soeght op wat plaets
en op welcke manier hy sijnen Scheppen
t' alder-beste soude kunnen dienen: als hy
nu eenighen tijdt dit by sich selven onder-
soeght hadde / is hem te boozen ghecomen
de Orde van Cisteaux / die luttel Jaeren
te bozen was in-ghestelt / noch wesent
eē jonck plansoentien inde wyngaert der
Heeren / d'welck noch niet veel taxken
en hadde / dat is / Keligteusen; ober-mid-
die maniere van leben boven andere Or-
dens seer strengh en hardt was soo in al-
moede / vasten / bidden / waeken / als alle
andere materien van versterbingen
Dit leben was BERNARDVS seer aen-
ghenaem / om dat hy bemerkten diten
Orden te wesen / daer hy Godt in alle
stille / wt het gherught der werelt / op
het alder-beste / sonder eenigh wt-wen-
digh

Cryght
sin tot
de Orden
van Ci-
steaux.

digh beletsel soude kunnen dienen. Als hy dese ghewichtighe saeke vppelijck ober-pepst hadde/soo heeft hy vastelijck vooz hem ghenomen inde selve Orden de plaetse te versoecken ende t'habijt te aenbeezden om al-dus gerustelijck Godt te dienen.

Versterkinge
sijns
voor-
nemens.

CAPITTEL V.

Van den strijdt die hy heeft om sijn eerste voor-nemen te breken, en hoe hy dat versterckt.

Næc dat BERNARDVS dit vast propost ghemaect hadde / heeft hy sich selven begonst tot eenighepdt te begeben / om alsoo allenskens sijn selven bequaem te maecten tot een Cloosterlijck leben. Sijne Broeders ende vnzinden (die ban seer edelen hupse waeren) leetende op dese maniere van leben die BERNARDVS aengenome hadde / dat hy het geselschap schouden / sijn edelen staet verminderden / de daeghelijckse besoekinghe der vnzinden schoude / en sich selven gheheelijck tot eenichepdt begaf / begonsten eenich vermoeden te kringhen dat hy de wereldt wilden verlaeten ; en t'is ten lesten soo verre ghecomen / dat sy verstaen heb-

Veranderinge der
manieren
sijns le-
vens.

De vrien-
den ver-
nemē dat
hy vvilt
Religieus
vvorden.

Haeren
quaeden
saedt.

Breeckt
by naer
sijn voor-
nemen.

Heeft
vvondere
ghedach-
ten.

hebben / dat BERNARDVS religieus van
Clareuaur wilden worden. Dese tijdin-
ghe was sijn gantsche familie soo bezoer-
rende dat sy niet en wisten hoe sy dit
souden beletten. Sy wist wel dat de O-
den van Cisteaux seer strengh was en
BERNARDVS een seer teer ende ionck
mensch / oversulcks dat hy niet mach-
tigh en soude wesen in die ordze te volher-
den / oversulcks soo hebben sy onder hen-
lieden raedt ghehouden / hoe sy hem t' sel-
be warden hoofde steken souden. Sy heb-
ben hem gheraeden dat hy studeren
soude inde wereldelijcke rechten ende
daer dooz moghen comen tot eenighe hoo-
ge officien / sy hebben hem alle vermaeck
aenghedaden ende ten lesten soo verre ghe-
braght dat hy by naer sijn eerste booz-
nemen veranderden (ghelyck hy ons nae-
maels selber dickwils beleden heeft seer
den Abt Guilielmus) maer hy overpeys-
den dat goet ende sterck booznemen
d'welck hy ghemaect hadde en alle de
goede onder-wysinghen die hy van sijn
moeder saeliger ghecregen hadde / int
hem docht dat hy sijn moeder hoorde
segghen : Alderlieffsten Sone / hebbe ick
daerom alle de daghen mijns levens soo
sozghvuldigh booz u ghetweest om dat
ghy eenen dienaer vande werelt soude
wesen ? Is dat den loon van allen den
arbeidt

arbejdt en smerte die ick met u ghehadt hebbe om u inde vrese Godts op te brengen? Hebbe ick daerom allen dien cost ghedaen / om u te laeten studeren by de Gheestelijcke Heeren van Chastillon? Is dat de vruchte der hope die ick van u hadde? Met alsulcken ghepep-

sen was BERNARDVS becommert gaende naer sijn broeders die inde belegginghe van 't Casteel Grancien met den Hertogh van Bourgoinien waeren. Maer onder-meghen eer hy by hen lieden comen coste / moeste hy passeren booz by een kerck / de welcke open sijnde / is inne-ghegaen. Hier heeft hy met overbloedighe traenen / uytghereckte armen / ende uyt binnenste sijnder herten Godt ghebeden / op dat hy sijn goet booznemen soude moghen verstercken ende daer inne hlijben. Dese ghebeden van BERNARDVS hebben Godt soo aenghenaem gheweest dat hy op den selven tijdt de gratie heeft ghetregen om sijn booznemen te vernieuwen / ende verstercken. Alsoen is sijn herte met eene onuytsprekelijcke liefde om Godt te dienen / ontsteken gheworden / ende andere personen tot den selven dienst te locken. Hy heeft alle sijne broeders (uyt ghenomen den jonckvrouwen / die noch te cleyn was) aenghesproken om dat sy de werelt souden

Reyft
naef sijn
broeders.

Versterckt
sijn eer-
ste voor-
nemen.

herlaeten / ende met hem naer Cisteaux
gaen / om Godt alleen aldaer te dienen:
Hier naer heeft hy 'tselbe oock booz-
ghehouden aen sijne vrienden / medeghe-
sellen / en al de ghene daer hy eenighe
hope af hadde / dat sy Godt souden wil-
len dienen.

CAPITTEL VI.

Hoe hy sijne Broeders ende Oom
vervveckt tot 'tselve voor-
nemen.

BERNARDVS nu in sijn eerste booz-
nemen aldus versterckt zijnde / heeft
hy sich selven begonst te oberpepsen / hoe
dat hy het aen-leggen soude om pemant
van sijne vrienden tot 'tselbe booznemen
te raeden : ten lesten (doorzwant zijnde
met de liefde Godts) heeft 'tselue sijnen
Oom (Baldericus ghenaemt) boozghehou-
den / die sonder eenigh uyt-stellen belooft
heeft met hem te gaen. Desen Baldericus
was een man seer eerlijck van leuen /
machtigh in rijckdommen / inden Le-
gher van hoogh Officie / ende Heer van
'tCasteel Tullion gheleghen ontrent de
Stadt Edun.

'Tselue heeft hy sijnen jonckvsten broe-
der op een tijdt (Bartholomeus ghenaemt)
aen

Vervvint
sijnen
oom.

aenghedient / die sonder eenigh teghen-
 segghen met hem beloofte heeft te gaen.
 Desen salighen raedt heeft hy oock booz-
 ghehouden aen synen broeder die BER-
 NARDVM in ouderdom volghden / met
 naeme Andreas : Desen / om dat hy nu
 den krijgh volghde naer de ghewoonte
 der Edelmans / ende sagh dat hem de
 wereldt al veel schoons begonste te be-
 louen / en heeft naer desen raedt niet wil-
 len hoozen / tot dat hy met luyde stemme
 riep: *Ick sien mijn moeder.* Dese open-
 haerde haer aen hem met een lieffelijck
 ghelaet / half lachende / en veel ghelucky
 kwenshende aen haere kinderen van't
 goet boornemen dat sy ghemaect had-
 den ; Andreas die heeft dit aenmerckt en
 terstont sijne affectie vande werelt ghe-
 trocken ende tot Godt ghekeert / geuen-
 de aen BERNARDO 't woort van mede
 te gaen. 'Tselue boornemen heeft hy
 synen oudsten broeder Guido , die ghe-
 hout en bouen alle de andere in werelt-
 lijcke officien en saecken ghetwozelt
 was / aenghedient : Desen inden eer-
 sten heeft seer twijfelachtigh gheweest /
 en dese ghewichtigh saecke met rijpen
 berstande ondersocht hebbende / heeft ten
 lesten het jae-woort ghegheuen / met dese
 conditie : *Ist saecken dat mijn huys-
 vrouwe te vreden is. Hem dochte dat*

Vervint
 sijne
 broeders;

Guido
 gheeft
 consent
 met con-
 ditie.

sijne huysvrouwe 'tselue niet en soude
 willen toe-laeten / dooz dien sy noch een
 jonghe jeugdighe Jouffrouwe was; maer
 BERNARDVS die nu met de liefde
 Godts ouergoten was / ende sijn be-
 trouwen stelden op de onepndelijche
 bermherticheyt Godts / herft hem be-
 loofte / dat sijne huysvrouwe 'tselue soude
 toelaeten / oft dat sy haest soude comen te
 steruen. Guido heeft langhen tijdt ghe-
 gaen / niet wetende hoe hy 'tselue sijne
 huysvrouwe soude aen-dienen; ten le-
 sten / sich verstantende / heeft haer sijn
 booznemen te kennen ghegheuen / die in
 gheender manieren 'tselue wilde toe-
 laeten: desen man hebbende een hoogh
 ghemoet / iae nu van Godt boozcomen
 zijnde met de Goddelijcke gratien / heeft
 dooz'te Goddelijck ingheuen eenen ander
 raedt ghebonden / te weren / dat hy
 alle sijne officien / geldt ende goet d'welck
 hy op de werelt hadde / soude verlaeten /
 en sich vertrecken naer een ander plaet-
 se / om aldaer den cost met wercken booz
 hem ende sijne huysvrouwe te winnen /
 van de welcke hy teghen haeren danck
 niet en mochte scheyden / om Godt te
 dienen. Als Guido met dusdaenighen
 raedt ende ghedachten besich was / soo is
 BERNARDVS wederom by hem ghe-
 comen ende sijne huysvrouwe in een seet
 groote

Sijne
 huysvrou-
 we en
 vvilt ghes
 consent
 gheuen.

Neemt
 eenen an-
 deren
 raedt.

groote steckte gheualen. Dese aen-
 merckende dat haer steckte een straffe
 Godts was / om diestwille dat sy haeren
 man consent gheweyghert hadde om
 van haer te scheyden en tot Cisteaux
 Godt te dienen / heeft BERNARDVM
 by haer gheroepen / ende niet alleenlyck
 berghissenisse ghebeden haerder onbe-
 dachticheyt / maer oock haeren man cons-
 sent ghebzaeght om van hem te scheyden
 en een Cloosterlyck leben t' aenbeerden ;
 d'welck hy toe-ghelaten heeft / ende alsoo
 is dat houwelijck wettelijck gescheyden /
 Guido BERNARDVM ghevolght / en
 sijn huysvrouwe in een Clooster ghegaen.
 Hier naer heeft hy sijnen tweeden broe-
 der (Gerardus ghenaeemt) oock 'tselbe
 booznemen voozghehouden. Dese was
 eenen persoon van groote vernuftheyt /
 seer erbaren in materie vanden crijgh /
 in maniere van leuen seer aenghenaem
 aen een-leyghelijck : maer daer sijne an-
 der broeders het booznemen van BER-
 NARDVS met het eerste oft tweede woort
 hebben aenbeert / daer en heeft Gerardus
 niet eens wilken naer hoozen vol zünde
 bande wereltse ydelheyt. BERNAR-
 DVS ontsteken zünde met eene branden-
 de ende iherighe liefde tot sijnen ebens
 naesten ende eere Godts / heeft hier om
 boven maeten ghestoort gheweest / seg-
 ghende :

Sijn huys-
 vrouwe
 verandere
 vā sinne,

Gerardus
 sijnen
 broeder
 en wilt
 'tselve
 voornemen niet
 aenveerden.

ghende: Broeder Gerarde, ick weet/ ick weet dat de quellinghe alleen verstande sal gheben aen't ghehoor; hier naer sijnen vlingher inde sijde van Gerardus stekende / heeft wederom gheseyt: Den dagh sal comen en hy sal seer haest comen dat een lancie u sijde sal doozstekken / en dan sult ghy beghinnen te dencken op den raedt die ick u ghegheben hebbe en nu nochtans soo seer versmaedt / ghy sult bebreest zyn van die quetsure te sterben / maer de doode en salder niet naer volghen. Ghelijck BERNARDVS gheseyt heeft soo ist gheschiet; want luttel dagen hier naer inden krijgh wosfende / soo heeft hy moeten bechten / en is van sijnen vbandt omcingelt gheworden / waer naer op de selue plaetse die BERNARDVS met sijnen vlingher ghetoont hadde / soo seer ghequetst dat hy meynden te steruen / roepende; Ick ben eenen Keltigieus / ick ben eenen Keltigieus van Cesteaur; dit niet teghenstaende sijne vbanden en vzaeghden naer dit roepen niet / maer naemen hem ghevanghen en sloten hē in een stercke gevangenisse. Hier begonst hy te oberoepfen wat BERNARDVS hem gheseyt hadde / den welcken Ontbiet hy met eenen extraordinarissen Post ontbieten / maer en comt niet men; seggende; Ick wiste wel en hebbe hem

Gerardus
vort in-
den Leger
ghe-
quetst.

Wort ge-
quetst en
ghevran-
gen.

Ontbiet
Bernardus
maer en
comt niet

hem boorzeyt / dat hem swaer soude bal-
 len niet te volghen den goeden raedt die
 ick hem ghegeven hebbe / al is hy ghe-
 quetst 'ten is gheen dootelijck wonde / en
 hy sal haest ghenesen zyn. Soo BER-
 NARDVS heeft gheseyt / ist gheschiet ;
 want teghen de meyninghe van een-
 ghelijck die de wonde ghesien hadde is
 de selve op cozte daghen ghenesen / ende
 'tgoet proposit dat hy ghemaect hadde
 als hy ghequetst wiert / roepende / **Ick**
 ben eenen Religieus van Cisteaux / heeft
 hy vernicut ende verstercke / sijne affec-
 te ende ghenegentheyt tot de ydelheyt
 der werelt afghetrocken / om alsoo Godt
 alleen te moghen dienen : maer en coste
 sijn goet boornemen niet volbringhen /
 door dien hy noch ghebanghen was / en
 hier inne heeft de barmherticheyt Godes
 oock haere crachte ghetoont : want
 BERNARDVS is naer den Leger ghe-
 repst by den Obersten bande soldaeten
 die Gerardus ghebanghen hadden / om
 hem te rantsoeneren ; maer sien wilden
 niervers naer hoozen / noch gheensins toe-
 laeten dat BERNARDVS hem aen-
 spreken soude / en comende ontrent de ka-
 mer daer den ghebanghen inne was
 heeft gheroepen : Weet Broeder Gerar-
 dus dat wy binnen cozte daghen sullen
 vertrecken naer 't Clooster / en om dat
 ghy

Gheneest
haeste-
lijck.

Maeckt
proposit
van Ber-
nardu te
volghen.

Bernar-
dus comt
om hem
te verlos-
sen.

En can
hem niet
verlossen.

ghy ghevangen zyt / leeft hier een Cloo-
 kerlijck leven soo veel alst u moghelijck
 is. Dit waeren seer mistroostighe woord-
 den vooz Gerardus die nu handen van
 liefde om Godt volcomelijck te dienen /
 en nochtans met sijne broeders niet en
 mochte gaen. Hy wiert daghelijck al
 meer en meer bevzeest en bedzoest / en
 elcke ure scheen hem eenen dagh te we-
 sen / niet om dat hy ghevangen was /
 maer om diestwille dat hy sijnen yher om
 Godt te dienen / hier niet en coste ype-
 mercken. Cozte daghen hier naer heeft
 hy 'tsnachts in sijnen slaep een stemme
 ghehoort / roepende : Van daghe sult
 ghy verlost worden : dit was te doen in
 den heylighen tijdt vanden Vasten.
 'Tsavonts daer naer rijpelijck oberpep-
 sende de woorden die hy 'tsnachts te vo-
 zen ghehoort hadde / soo heeft hy met sij-
 ne handen de boepen van sijne beenen
 aengheraecht / en terstont is een deel
 vande boepen in sijn handen los ghe-
 worden / soo dat hy nu eenichsins coste
 gaen. Maer wat sal den bedruchten
 Gerardus hier doen? de deure vande ghe-
 banckenisse was seer vast ghesloten / ende
 van buyten stont een menichte van arme
 lieden : niet teghenstaende hy is opghe-
 staen / niet so seer om dat hy 't meynen
 te ontcomen als om dat hy moede was
 van

Wort mi-
 raculeus
 verlost.

van liggen / en nieusgierich om te proe-
 ben oft hy soude connen gaen. Hy is op-
 ghestaen en ghegaen tot aen de deure / en
 aen 't slot raeckende / ist doorz sijn boeten
 neder gheballen / soo dat de deure nu open
 was. Hierom was hy seer blijde / n ginck
 al stillekens voet voorz voet (want de
 boepen noch niet heel los en waeren) uyt
 de ghebanckenisse ; de arme lieden dit
 siende zyn seer verbaest gheweest / en son-
 der eenigh roepen wegh ghelooopen : hy
 is ghecomen tusschen licht en donckeren
 tot aen de Kercke daer het Lof wterde
 ghedaen ; en als hy meynden allenskens
 de trappen op te gaen / soo is hem uyt de
 Kercke den broeder vanden Suppier te-
 ghen ghecomen / die gheseyt heeft / Ghy
 comt te laet Gerarde , en hem helpende
 tot inde Kercke (want hy meynden dat
 Gerardus gherantsoneert was en ghe-
 guest van de boepen die hy inde ghe-
 banckenisse hadde aenghehadt) sach ter-
 stont by het licht watter gheslaghen was
 en is doorz-ghegaen.

Dit is de maniere op de weleke hy
 uyt de ghebanckenisse verlost is / en de
 belofte die hy ghedaen hadde heeft alsoo
 volbracht. Hier inne is ghenoechsaem
 te bemercken / met wat eene sterke gra-
 tie Godt Almachtigh BERNARDVM
 in sijne jonckheyt voorszomen heeft / die
 doorz

Gaet naer
 de Kerc-
 ke.

BIII
 278

Bernar-
dus is
eenen
Prophete.

dooz de Goddelijcke hulpe heeft voorszeyt dat toecomende was / esi dat toecomende was voorszien al of het nu ghedaen had. de gheweest / want tegentwoozdelijck veropenbaerden hem de lancie als hy de sijde van sijnen broeder met sijnen vingher gheraecten alwaer eenen dagh oft twee daer naer de wonde wesen soude / d'welck hy selfs daer naer beleeden heeft aen de ghene vooz de welcke hy 'tselbe niet coste verborghen houden.

CAPITTEL VII.

Hoe hy noch weretlijck zijnde predickt, en sijne medeghesellen vande vverelt soeckt te trecken.

ALs nu dese te saemen in eenen gheest met BERNARDVS bergadert waren / soo zyn sy op eenen moezghen in de Kercke ghecomen / alwaer sy hoorde lesen upt de Brieven vanden Heplighen *Philip. 1.* Apostel Paulus dese woozden : Godt is ghetroow, want die in u lieden het goet werck begonst heeft, die sal 't volbrenghe tot inden dagh van IESVS CHRISTVS. Dese woozden heeft dē Godtbruchtigen jonckman soo waer-ghenomen / al oftse hem upt den hemel gheseyt wierden / dat hy

van dien dagh af begonst te pzeken ende
 sijne medeghesellen te vermeerderen. Hy
 begonst eenen anderen mensch aen te
 trecken / en met de welcke hy te bozen vā
 wereltsche saecken plagh te spraken / be-
 gonst hy Goddelijcke saecken te couten /
 thoonende hoe dat de pdel ghenuchten
 deser werelt onghestadigh en vergancke-
 lijk zijn / het leven veel ellenden onder-
 wozen / de doot hoor de deure is / en nae
 de doot de eeuwighe bzeught oft pijn
 volghet. Veel die hem alsoo hoorden spre-
 ken / wierden beangst en kregghen groot
 achterdencken / en op de saecke wel ghe-
 let hebbende wierden beweeght / en ten
 lesten gaben hem de handt om mede naer
 't Clooster te gaen. Onder dese ionck-
 mang was eenen ghenaeemt Hugo (die
 naemaels Abt is gheweest van 't Cloo-
 ster Pontigniacum ghenaeemt / het welcke
 hy selber heeft opgehoudt / en van daer
 is hy gheworden Bisschop van Antisio-
 doren) hy noch een wereltsch ionckman
 zijnde was seer verwortelt inde werelt /
 haer plaesuren uyttermaten toe-ghebaen /
 daghelijck in't gheselschap van Jous-
 frouwen en Jonckers / iae nu soo ver-
 smoozt inde werelt / dat hem dochte ver-
 lozen te zijn die de werelt bestozben waer-
 en ende een Cloosterlijck leven aentweert
 hadden. 't Is gheschiedt dat hy op eenen
 sekeren

Hy pre-
 dickt tot
 verlaeten
 des vve-
 relts.

Be-
 vveeght
 veel Ion-
 ghers.

Doet
groot
neersti-
cheyt om
eenen se-
keren E-
delman
te ver-
vinnen.

sekeren tijdt is ghecomen in't ghesel-
schap van den Godtruchtighen Jonghe-
man BERNARDVS/ende als sy nu lan-
ghen tijdt ghekout hadden van gheeste-
lycke saecken / en hem gheraeden om de
ydelheyt des werelts te versmaeden / soo
begosten sy alle heyde te crjsten / Hugo
banden eenen kant / om dat hem docht
dat BERNARDVS eene groote saterrij-
uyt-rechten wilden als hy begheerde
de werelt te verlaeten ; BERNARDVS
banden anderen kant / om dat hy mercht
ten dat Hugo inde wereltsche wellusten
versmooyt lagh / en gheekten met de ghe-
ne die spraken bande werelt te verlaeten.

Den E-
delman
vvort be-
veeght.

Maer de opperste goedtheyt Hugones
niet willende laeten veriozen gaen / want
als sy nu t'saemen langhen tijdt ghe-
sproken hadden / soo heeft ten lesten de
Gheest Godts in Hugo begonst te wer-
ken en te veranderen van sprake / dat hy
seer veel ghehooyt aen BERNARDVS
ghegeven heeft / en ten lesten beclooft heeft
met hem te gaen. Maer Hugo is by

Wort van
sijne me-
deghesel-
len ve-
derom
verleyt.

sijne medeghesellen ghecomen / die siende
dat hy de werelt soo seer niet meer en be-
minden / hebben ten lesten ghemercht
dat hy de werelt wilde verlaeten ; om
dat te beletten / hebben sy alle neerstig-
heyt ghedaen en hem soo verre ghebrach
dat hy sijn eerste booznemen veranderde

den om de werelt op een nleuto begin-
 nen te dienen. Dit heeft BERNARDVS
 hoozen segghen / en was grootelijckx bers
 wondert van alsulcken onghestadicheyt:
 daerom en heeft hy gheen moeyte ghe-
 spaert noch occasie bersuynt om Hugo
 te spzeken / maer de medeghesellen van
 Hugo en wilden dat hem gheensins toe-
 laeten / wel wetende dat BERNARDVS
 hem haest soude omsetten. Dit heeft het
 hert van BERNARDVS seer droebich
 ghemaect / ende heeft Godt Almach-
 tigh inde reghenwoordicheyt van dese
 boose medeghesellen ghebeden ; als hy
 nu in't midden van sijn ghebedt was /
 isser eenen oberbloedighen reghen ghe-
 ballen / soo dat dit volck t'saemen
 wech liep : BERNARDVS dit siende /
 heeft Hugo by den arm ghebat / seggende:
 Ghy sulc met my in desen reghen bly-
 ven. Als sy nu aldus alleen waeren / soo
 heeft BERNARDVS hem tusschen vier
 ooghen begonst te bermaenen / en booz te
 houden wat een groot quaet hy ghedaen
 hadde / soo lichtveerdelijck van sijn pro-
 post te vallen / ende berleyders der sielen
 ghehooz te geben. Hugo is soo betweeght
 ghetwozden dooz de saltighe onderwijsin-
 ghe van BERNARDVS, dat hy sijn eer-
 ste booznemen op een nleuto bersterckt en
 dat niet meer berandert en heeft.

BER.

Bernar-
 dus bidt
 voor hē.Vermaect
 hem.Hugo
 versterkt
 sijn eerste
 goet
 voornē
 menj

KIII

28

Bernardus
vvel-
sprekent-
heyt.

BERNARDVS die was soo minne-
lijck en liefghetal van sprake dat de
moeders haer kinders / de vrouwen haer
mans / den een ziendt den anderen moest
beletten om hem niet te gaen hoorzen;
want den H. Gheest gaf sulcken kracht
aen dese tongh / dat al die hem hoorzden
spraken / een Cloosterlijck leben wilden
aenbeerden.

CAPITTEL VIII.

Hoe BERNARDVS een huys
huert daer hy vergadert al de ge-
ne die met hem naer 't Clooster
gaen vville.

Als nu alle daghen dit Godtbzuch-
tigh gheselschap vermeerderden / en
te saemen maer een siel en hert in een li-
chaem scheen te wesen; soo heeft BER-
NARDVS een huys inde Stadt Castil-
lon ghehuert / om aldaer t'saemen te
woonen tot dat sy naer 't Clooster ver-
trecken souden. Hier leefden sy in sulcken
grootte debotie en ghestichticheyt / dat
niemant en dorste inne comen; en die
daer in quamen / hoorzden en saghen an-
ders niet als Godtbzuchticheyt / stille
van manieren / eenboudicheyt / soberheyt

Levé in-
de vve-
relt Cloo-
sterlijck.

in eten en drincken/en Godbyzuchticheyt
 in basten en bidden; dit was een saecke
 op dien tijdt in dese quartieren seer
 bymt en noyt te voren ghestien. Maer
 dese vergaderinghe begonst ten lesten sus-
 spect te worden/ om datter eenighe dooz
 dupbels uytwercken onder waeren die
 in haer goet booznemen niet en souden
 volherden/en 't heeft Godt beliest r'ont-
 decken matter gheschieden soude / op de
 nae-volghende maniere: Een van alle
 dese Godrozuchtighe Jonckmans hadde
 op eenen nacht een visioen ghehadt waer
 inne hy sagh dat sy altesaemen in een
 huys waeren / en aten van hzoot dat
 wonderlijck wit was en seer goet van
 smaeck / hy sagh dat de gheheele verga-
 deringhe met goeden appetijt han dit
 hzoot was erende / uytghenomen twee/
 waer van den eenen dit hzoot niet proef-
 den / en den anderen scheen met langhe
 tanden t'eten. Wat dit te bedieden was
 heeft den uytganck naemaels gheleert /
 want een van dit gheselschap eer sy naer
 'tClooster betrocken / heeft sijn goet
 booznemen verandert en naer de werelt
 wederom ghekeert: Den anderen is wel
 met de reste naer 'tClooster ghegaen /
 maer niet volstandich ghebleven / van
 den welcken den Schryber seet/ te weten
 den Abt Gailhelms, dat hy hem nae-
 maels

Visioen
 van twee
 die niet
 en vol-
 herden.

III

28

maels ghesten heeft eenen bagabonden van 'taenschijn Godts / ghelijck Cain op de werelt : en als hy nu langhen tijdt op de werelt gheloopen hadde / is ten lesten van armoede naer Clarevaux ghecomen aen de poozte om een almoes / waer hy oock ghestorven is.

Hoe läck die ver-
gaderin-
ghe duer-
de.

Vertrec-
ken naer
Clare-
vaux.

Seffe maenden lanck hadden sy nu t'saemen int wereltlijck habijt by malcanderen ghewoont om haer affairen die sy noch inde werelt hadden / af te doen : en daer naer is den dagh ghecomen op den welcken BERNARDVS met sijne medeghesellen naer 't Clooster vertrecken wilden om haer belofte te volbrenghen. Sy hebben haer afscheyde ghenomen van hare vrienden / en zijn vertroocken. Maer Guido (daer ick te bozen af ghesproken hebbe) int vertroocken siende sijnen jonckxsten broeder Niuardus met andere kinderen op de straet spelen / heeft gheseyt : Wel aen broeder Niuarde, ghy moet erfghenaem van allen ons wereltlijck goet zijn. Hier op heeft 'ck kindt seer wijselfick gheantwoort en gheseyt : Is den hemel booz u lieden en de aerde booz my ? dese deelinghe is 'onrecht gheschiet. Hier naer zijn sy t'saemen wegh ghegaen / en Niuardus is noch by sijnen Vader ghebleven / maer eenighen tijdt daer naer sijne broeders ghe-

ghebolght: den welcken noch Vader
 noch vzienden/ 'esp doorz schoon beloften
 ofte ghewelt/ en costen uyt het Clooster
 houden: soo datter nu niemant thups
 en was als den ouden Vader met sijne
 dochter Humbelina, waer van men hier
 achter meer schryben sal.

Dit bertreck van BERNARDVS uyt
 sijns Vaders huys is gheschiet op den
 tijde als eerst begonst op te comen die
 wijt-bermaerde Orden van Cisteaux/
 alwaer Abt was Stephanus. Desen was
 seer mistroostigh om diswille dat hy
 gheenen grooten toe-loop en hadde van
 Jonckmans/ obernidts de strengicheyt
 der Orden / en vreesden de selue te niet
 gaen soude/een-seghelijck die eerden wel
 de heylicheyt haerz leuens / en bayde
 strengicheyt waeren sy verbaert. Maer
 de eeuwighe boozstienicheyt/ die de haere
 noyt en verlaet / heeft de droefheyt van
 Stephanus in een grooce blischap doorz de
 comste van BERNARDVS wel weten te
 veranderen.

Sijnen
 jonckste
 broeder
 volght.

Wanneer
 sy ver-
 trocken.

De mis-
 troostin-
 ghe van
 Stephe-
 nus.

CAPITTEL IX.

Hoe hy met sijne medeghesellen tot
Cisteaux comt, en ontfanghen
vvort.

In't jaer ons Heeren I E S V CHRISTI
duysent een hondert en derthien / het
vijftiende jaer van d'instellinghe der
Orden van Cisteaux / soo is BERNAR-
DVS out zijnde 22. jaeren / met meer dan
dertigh Jonckmans in het Clooster van
Clarevaux ghecomen / en handen Abt
Stephanus aenbeert om onder 't soet loch
van CHRISTVS te arbeiden.

De Ordē
verme-
nichvul-
dicht.

Van dien dagh af heeft Godt den heer
re sijne ghebenedijdenisse aen dese Orden
ghegheuen / en desen Wjngaert heeft in
cozten tijdt sijn wortelen tot aen de zee
berspreyt / ende sijn rancken ouer de zee
ghelept. Dit is gheweest het beginsel
van desen heplighen Jonckman BER-
NARDVS / en wat een hepligh leuen hy
naemaels gheleest heeft / meyne niet dat
iemant soude kunnen uut-spreken / als
dieden seluen gheest heeft daer BER-
NARDVS van Godt self mede begaest
gheweest is. Hy was in't Clooster ghe-
comen dat noch seer arm was en luttel
men

Heylich-
eyt van
Bernar-
dus.

menschen bekent / om aldaer in strenghe
 armoede en onbekent te leuen : maer ^{Wort van}
 Godt die heeft het anders gheboeght / ^{Godt be-}
 en van hem ghemaectt een upt-bercozen ^{mindt.}
 bac om sijnen naem te dzaghen en te
 berspreyden vooz allen die natiën : maer ^{Sijne oot-}
 BERNARDVS van hem seluen niet ^{moedi-}
 sulckx pepsynde / en soeckende in stilte ^{cheyt.}
 des herten Godt te dienen / sprack al-
 tijdt sijn seluen aen / seggende : B E R - ^{Sijn goet}
 NARDE , BERNARDE , waer toe zyt ^{exempel.}
 ghy int Clooster ghecomen? en ghelijck
 men banden Heere leest : IESVS heeft be-
 gonst te doen en te leeren / soo heeft BER-
 NARDVS (van den eersten dagh af dat
 hy op de Nouitie-camer is ghecomen)
 begonst te oeffenen / d'welck hy een ander
 daer naer soude leeren ; want naemaels
 als hy Abt van Clareuaux gecosen was /
 en dat hy eentighe Nouitien aenbeerden /
 gaf hun lieden altydt een hermaninghe ^{Gheefe}
 en seyde : Ist saecken dat ghy lieden wilt ^{goede}
 leuen nae den inwendighen mensch / laet ^{ondervij-}
 u lichaem buyten 't Clooster d'welck ghy ^{singe aen}
 lieden upt de werelt hebt mede ghe- ^{de No-}
 bzacht ; ick begheere dat den gheest al- ^{uitien.}
 leen binnen comt / want het vleesch en
 baet niet. Dit waeren seer harde wooz-
 den vooz de Nouitien / en hy en seyde
 dese niet om haer eentighe mistroosticheyt
 aen te doen / maer om dat sy met alle
 neer-

neersticheydt ende sozghbuldicheyt haer seluen souden verboozderen om naer den gheest te leuen / en wiste haer dit met soerichheyt upt te legghen.

Hoe hy hem draeght in sijn Novitiact.

Versterkinghe van sijn sinnen.

Sijn versterkinghe in curieusheyt.

Als hy Novitius was soo en spaerden hy hem seluen niet / en dede neersticheydt niet alleenelijck om de begheerlijckheyt des vleesch / die door de sinnelijckheyt gheschieden / onder de voet te brenghen / maer oock om sijne sinnen te versterken : want als hy nu inwendich verlicht was / heeft sijne uytwendighe sinnen soo ghesloten ghehouden / dat hy de selue niet meer en ghebzuypcken als de nootsaeckelijckheyt en vereyschten ; welcke versterkinghe hy soo dickwils oeffende / dat de ghewoonte veranderden in natuere / theelemael verstonden inden gheest / alle sijn ghedachten stierende tot Godt / soo dat hy nievers mede besich en was als met Goddelijcke meditatie ende contemplatie. Hy was ghelijck siende blindt / hoorende doof / etende sonder smaect en by-cans onghewoont in alle sijn sinnen ; want hy hadde nu een heel jaer in't Novitiact ghewoont / ende en wiste niet oft de solderinghe van hout oft ghewelft was ; hy hadde langhen tijdt upt ende in de kercke ghegaen dat hy meynde inde Choor boven sijn plaetse maer een venster en was / daer noch

nochtans dzy waeren; soo seer was hy
in curieushepdt verstorven; en al ist saec-
ken dat hy ondertusschen yet sagh / soo
gheschiedent nochtans dat hy daer op
niet en letten.

CAPITTEL X.

Van sijn verstervinghe naer de
Professie.

Bede gratie van verheuen ende God-
delijcke contemplatien daer hy van
binnen mede verlicht was / hadde hy een
naturelijck uytnemende scherp verstant /
en sijn lichaem soo onbebleekt van alle Verster-
vinghe
des li-
chaems.
sinnelijckhepdt / dat 't hem een oprecht
instrument was om Godt alleen naer
den gheest te dienen; want het onder-
ste deel was soo seer onderworpen aen
den gheest / dat vleesch ende bloedt gheen
occasie en hadde om te strijden teghen den
gheest / maer ter contrarte / den gheest
die onderwierp sich het vleesch soo seer
dat het by-nae bestweeck. Wat sal ick
schryuen van sijnen slaep / die aen de
menschē is vermæeck des arbejdes / ruste
der sinnen / ende stilte des verstandts /
Den Abt Guilielmus die sijn leuen be-
schreuen ende met hem gheleest heeft / die
seyt: Van dat hy Novittus gheweest is
C 4 tot

Sijn ver-
stervinge
in't slaep-
pen.

tot nu toe / soo waeckt hy meer als de
menschelijcke nature kan verdraeghen
hy en beclaeght gheenem verlozen tijde
meer dan die hy met slaepen moet over-
brenghen / een bequaeme ghelijckenisse
makende tusschen den slaep ende de doot/
seggende: Ghelijck de slaepers by de
menschen schijnen doot te wesen / soo schij-
nen de dooden by Godt te slaepen. Hier
mede wilt hy te kennen gheuen dat eenen
slaependen mensch eenen dooden is die
niet goetds en doet. By dese deught van
wackericheydt heeft hy gheuoeght de
deught van soberhepdt / want sijnen lust
van eten en was niet grooter dan dat hy
vreesden te bestwijcken waert saecken dat
hy de nature niet en laefden: Als hy naer
de taefel gheroepen wiert / met de ghe-
dachtenisse van spijse alleen was hy ver-
bult/en gincck naer 't eten al oft hy groo-
te tozmenten moeste lijden. Vanden eer-
sten dagh af dat hy upt 't Nouitiaet ghe-
comen is / al was hy teer van complexie
heeft hy nochtans gheduerich met ar-
beyden / baste/bidden/en waeken bestich
gheweest. Sijne maghe was bedozuen/
soo dat sy by-nae in't minste niet en coste
verteeren / maer al ouer gaf dat sy bin-
nen hadde; ende als door natuerelijcke
digestie sijne maghe yet verteerden / moe-
ste hy 'tselue van achter met groote pijn
lossen/

Verster-
vinghe in
eten en
drincken.

lossen / dooz dien hy vol onghemacke
was; bleef daer yet inde maghe / 't en
was so seer niet om 't lichaem te onder-
houden / als om de doot upt te stellen.
Daer de raefel begonst hy te ondersoec-
ken oft hy de soberheyt ievers in te buy-
ten hadde gegaen / ende yet behindende /
liet dat in sijn seluen niet onghestraft
hoorzby gaen. De soberhepdt was hy
soo ghetwent / dat al hadde hy een luttel
meer willen eten / 'tselue niet en soude
kunnen doen.

CAPITTEL XI.

Van sijn manier van leven onder de
Religieusen.

Sijn manier van leuen heeft upter-
maeten wonderbaer ghetweest / ende
een waerachtigh booz-beldt der Reli-
gieusen van alle Ordens: want banden
eersten af soo was hy met de Pouitien
Pouitie / met de Religieusen Religieus /
sterck naer den gheest / en cranck van le-
chaem / nochtans en begheerden hy in't
minste gheen ruste noch ghemack van
den ghemeynen arbejdt. Hy sagh een-
ighelijck booz hepligh ende volmaecte
aen / hy achten hem selben den minsten
te wesen: hem dochte dat hy de privile-
gien

Sijn oot-
moedi-
cheydt.

glen der volmaecte niet en mochte ghe-
 dzupcken / maer moest hebben den yber-
 ban eenen Routhie / onderhoutwen de
 strengicheydt der Orden ende wel-ghe-
 mantertheydt der Cloosterlijcke consti-
 tutien : hier dooz ist gheschiedt dat hy
 met grooten yber naer den ghemeynen
 Regel des Cloosters leefden. Als sijne
 mede-Religieusen in eenigh werck wa-
 ren daer hy gheen verstandt af en hadde/
 't sy graeuen / hout-clieuen / oft pet an-
 ders / hy vergelden dat met eenigh ander
 werck / d'welck soo swaer was als het
 ghene daer de Religieusen mede besich-
 waeren : en als het werck te swaer was
 daer sijne natuerelijcke crachten niet toe-
 beguaem en waeren / dat wiste hy te booz-
 comen met eenigh ander ootmoedich
 werck / ende aldus berghelden hy den ar-
 heydt met ootmoedicheydt : daerom was
 het te verwonderen van eenen man die
 van Godt Almachtigh begaest was met
 een seer uytnemende gabe in gheestelij-
 ke contemplatien / dat hy slechte uyt-
 wendighe wercken niet alleen gheerne/
 maer oock met groote ghenuchte dede ;
 ende dat te verwonderen was / daer an-
 der volmaecte Religieusen inden gheest
 met Godt vereenicht dooz het uyt-wen-
 dich werck eenighe verstrooyinghe kro-
 gen / bleef BERNARDVS soo vereenicht
 ende

Onder-
 hout veel
 den Re-
 gel.

Werckt
 naer den
 Regel.

ende verheben in hemelsche contempla-
 tien/ dat hy in't wercken gheen ver-
 strooyinghe en gheboelden; ende door een
 besunder privilegie hem van Godt ghe-
 gunt / scheen hy niet teghenstaende upt-
 wendich heel bestich te zyn met wercken/
 ende inwendich gheheel verslonden in
 Goddelijcke contemplatien / in het een
 boedende sijn conscientie / in het ander
 sijn devotte / soo dat hy in't wercken al-
 tijdt mediteerden sonder verminderinghe
 sijns werckx / en werckten sonder ver-
 strooyinghe des vereeninghe met Godt:
 Want tot hedens daeghs toe (seyt den
 Abt Guilielmos) alle de vernustheydt
 daer hy de Heylighe Schrifte mede
 begrepen / en allen de gheestelijcke upt-
 legginghen die hy daer uptghesogen
 heeft / zyn hem 't meestendeel ingheual-
 len 'tsp mediterende inde bosschen / 'tsp
 biddende in't werck. Jae / hy heeft ons
 seluer beleden (seyt den selven Schryver)
 dat hy in dese verholen wetenschappen
 anders gheen meesters ghehadt en heeft
 als eycke en buecke boomen.

Inden tijdt van den Oost als de Keli-
 giusen met grooten yber ende blijfchap
 des gheests bestich waeren in't maepen
 ende picken/daer hy gheen handt-spel af
 en hadde / soo hebben sijne mede-Keli-
 giusen hem gheseyt/dat hy soude rusten
 ende

In't
 vverck
 noyt ver-
 strooyt.

In't vver-
 ken vwort
 gheleert
 inde H.
 Schrif-
 ture.

Seer y-
verich tot
den ghe-
meynen
arbeydt.

Crachte
van sijne
ghebede.

ende 't werck laeten staen. Hier om is hy
seer bedroeft gheweest / want hy soude
gheerne benessens een ander ghedaen
hebben / daer nochtans sijne teere com-
plexe niet sterck ghenoech toe en was.
Hy heeft sijn selde begeben tot 't ghebede
en Gode met weenende ooghen ghebe-
den om de handelinghe van maepen te
moghen verkrijgen : dit en heeft hem
Godt niet ghewegert / maer naer 't ghe-
bede is hem vergunt dat hy bereytschen.
Dan desen tijdt af is hem het picken en
de maepen soo wel ter handt gheballen /
dat / hoe seer hy de andere religieusen in
gheestelijcke contemplatien uer den in-
wendighen mensch te boben ginck / oock
in 't maepen ende picken onder hun lieden
apt-stack.

CAPITTEL XII.

Hoe hy de ledicheydt schout ende
neerstich is in 't lesen vande
H. Schrifture.

Schout
de ledi-
cheydt.

BERNARDVS wel wetende dat de le-
dicheydt is occasie van alle sonden /
heeft haer noyt plaetse ghegeuen / want
als hy sijn totwendich werck ghedaen
hadde / begaf hem seluen t' sy om te lesen /
bidden

bidden oft mediteren / en dat als hem de
 eenicheydt mocht ghebeuren / maer als
 hy de selue niet en mochte ghebruycken
 en met t' lichaen onder het ghelelschap
 der menschen was / bleef nochtans al-
 tijdt met den geest in sijn eyghen seluen.
 In't lesen van de H. Schrif-
 ture was hy geduerich / met grooten i-
 ber / vppelijck ende eenbondich / en
 (soo hy onse dickwils heeft geseet /
 seght den schrijuer) met ^{Leeft} geen
 woor- den begreep de selue beter als ^{neerste-}
 met haer eyghen / daer-en-bouen in alle ^{lijck de}
 de gheestelijcke ^{H. Schrif-} wtleggingen die hem te ^{ture.}
 bozen quamen schein hy meer smaect
 en gennichte wt te scheppen als wt de an-
 dere daer hy lanck op gestudeert hadde.
 De wertelijcke wt-legghers der H. ^{Sijn oer-}
 Schrif- ture / leesten hy seer geerne met ^{moedi-}
 een-baudicheydt en sulcken discretie / dat ^{cheydt}
 hy sijn eyghen wt- legginghe noyt en wil ^{in't vvt-}
 de verheffen bouen de andere / maer ter ^{legghen}
 contra- zien gaf hem seluen ten ondere / ^{der H.}
 haer voer- stappen getrouwelijck nae ^{Schrif-}
 bolgende / en dzinckende wt de selue fon-
 teyn daer andere wt- gheput hadden.
 Hier door is gheschiedt dat hy in alle
 sijne boecken ende schriften de woor- den
 der H. Schrif- ture tot onderwysinge van
 alle menschen seer wel weet te passe te
 brengen / soo om te berispen als te ver-
 troosten. Dit is genoechsaem bekende de
 gene

Sijne
vernuf-
theydt in
de selve.

ghene die sijne schriften gelesen hebben
en weten wel hoe claer hy sijne sermo-
nen met de h. Schrifture bevesticht / ho-
crachtich dat is de materie daer hy
spreekt om te vermaenen / en hoe iete-
rich om te bewegen / soo dat de vernuf-
theydt / die hy in't wt-legghen der
Schrifture gebzupckt / onuytsprekelijck
is.

CAPITTEL XIII.

Hoe her Clooster Clarauaux wort
ghesticht ende BERNARDVS
Abt ghestelt en de beschrij-
uinghe der plaetse.

Als Godt almachtich nu hielich
den / die BERNARDVM wt de wer-
relt gheroepen hadde / op dat hy met
meerdere gratie de eere Godts soude
wercken / en veele kinderen Godts
noch op de werelt verspreyt waere / by
een vergaerden / soo heeft hy in't he-
van Stephanus den Abt van Cister-
eenen iher ghesonden om noch een ander
Clooster te stichten op een plaetse Cl-
rabaux ghenaemt ; alwaer hy sommighe
sijnder religieusen ghesonden heeft
daer booz eenen Abt / tot verwonderinghe

Wort
Abt van
Clara-
vaux.

van een-iegheleijck/BERNARDVM ghe-
 geben / dese verwonderinghe was seer
 groot ober-midts hy noch een ionck re-
 ligieus was / seer teer van lichaem / altijt
 vol sieckte / sonder groote experientie
 van uytwendighe oeffeningen / en datter
 ghenoechsaem andere Godt-bzuchtighe
 religieusen waeren vroom van lichaem /
 seer erbaren in gheestelijcke ende we-
 reldelijcke oeffeninghen / om dit ampt
 te bedienen.

Clarabaux was een plaetse ghelegen Beschrij-
 in vranckrijck ende t' Bisdom van Lan- vinghe
 gres niet verre vande riviere de Albe ge- der plaet-
 naemt. Op dese plaetse woonden veel se van
 moordenaers die het heel landt door veel Clara-
 quaet wt-rechten / en was van oudts vauux.
 ghenaemt het Alsem dal / t' sy om dat
 daer overbloedicheydt van alsem wa-
 sten / of om dat de plaetse bitter was
 hoer de ghene die daer inde handen der
 moordenaeren vielen. Alhier is BER- Bernar-
 NARDVS met sijne religieusen gecomen dus ver-
 om van den moordenaers kuyt (die nu kielt de-
 veriaecht waeren) een hups des Heeren se plaetse
 te maecken / daer sy sommighen tijdt in Clooster
 armoede des gheests / coude en hitte/
 veel waecten / met hongher en dorst
 Godt ghedient hebben. Haer soj die sy
 aten (seet den Abt Guilielmus) was dick- Haer
 wijs met buecke blaederen gheteyckelt / streng
 haer leven,

haer broot van harden gerst en swarte
 besien ghebacken. T'gheschiede op een
 sekeren tijdt datter eenen treffelijcken
 man van buyten is ghecomen die sy met
 alle brindt-schap tracteerden/maer sien-
 de haer broot / begonste de traenen over
 sijne kaecken te vallen / naer de taefel
 heeft hy heymelijck een stuck brood
 mede-ghenomen/ om e' selve tot vertron-
 deringhe een-teghelijck te laeten sien
 waer af dat sulcken Godt-bzuchtighe
 ende heylighe menschen leefden. BER-
 NARDVS was gheenstins van al sul-
 ken leven verwaert / en sijn sorghe was
 alleen om de sielen van veele menschen
 te winnen / daer hy van nobitiaer af
 sulckenen iber toe heeft ghehad / dat
 hy scheen tot de siele van een-teghelijck
 een moederlijcke affectie te thoonen. Hy
 hadde in sijn selven eenen grooten strijd
 tusschen sijne heylighe begeerte en sijn
 diepe ootmoedicheyt. Want op den eenen
 tijt verkwierp sijn selue soo seer / dat hy se-
 de niet weerdich te wese dat dooz hem et-
 nich profijt soude geschiedē: op den ande-
 ren tijdt was met sulckenen iber ontste-
 ken dat hy scheen niebers wt meer ver-
 troostinghe te scheppen als wt het toere-
 ken der siele saelicheydt vande menscheit.
 Het ghebeurden op eenen sekeren tijdt
 dat hy wat broegher opstonde als ordi-
 naris

Is be-
 soight
 voor
 de sielen.

naris/om naer de metten te gaen en soo
 de selue wat vzoeghet wt-waeren als
 op een ander tijdt/is hy buyten t' Cloo- Vifioen
 ster ghegaen / onder-tussen was hy be- vvaer in
 sich met Godt te bidden dat den dienst ne hy fiet
 bande iteligieusen en den sijnen hem sou- sijn orden
 de besteben aenghenaem te wesen: en bid- verme-
 dende een luttel met ghesloten soghen nich vul-
 heeft inden gheest ghesien datter van t' dighen.
 gebergte veele menschen van verscheyde
 natie beneden in de leechte quaemen/en
 die menichte wiert soo groot dat sy in de
 leechte niet staen en costen. Wat dit vi-
 stoen bereekent heeft / is een-iegghelijck
 bekende ghenoech / want de daet heeft
 nar-maels ghenoechsaem wtghetwescu
 hoe menich buyfent menschen haer toe
 de selue ordre begheben hebben en noch
 daeghelijck begheben.

CAPITTEL XIV.

Van sijn groot betrouwen op
 Godt, ende verheventheydt
 in contemplation.

O eenen sekeren tijt in't aen comen Den
 vanden winter/is sijnen broder Ge- noot der
 rardus (die kelder-waerder des Cloosters religieu-
 was) by hem comen claeghen / datter sen.
D weel

veel in huys vandoen was tot onder
 hout en noordzuyt der religieusen en der
 Cloosters. BERNARDVS heeft hem ge
 braeght hoe veel geldts datter van noot
 was / waer op hy antwoorde: elf pont
 Hier naer heeft de kelderweerder wegh
 ghesonden en sijn seluen begheben tot hem
 ghebedt: coxts daer naer is Gerardus by
 hem ghecomen / segghende datter een
 vrouwe van Castillon ghecomen was
 om hem te spreken / hy is terstondt naer
 het spreek-huys en by de vrouwe ghe
 gaen / die op haer knien voor hem is ge
 vallen / hem brenghende tweelf pont om
 de ghebeden te moghen ghenieten van
 sijne religieusen voor haeren man die
 totter doot toe sieck was. BERNAR
 DVS heeft haer met luttel woorden aen
 ghesproken ende ghesect: gaet naer huys
 en ghy sult uwen man ghesont vinden
 sy is t' huys ghegaen en heeft bevonden
 ghelick BERNARDVS haer ghesect
 hadde. Alsdoen heeft hy de cleynmo
 dicheyt van sijnen kelderweerder wegh
 ghenomen en om t' huys-houtwen
 versien dit gheldt ghegeven. 't is hem
 meer als eens ghebeurt als de religie
 sen in noot waeren datter Godt onbe
 wacht inne versien heeft. Hier tot heb
 ben dese Godt-bzuchtighe religieusen
 ghemerckt dat de handt Godts me
 huys

Kryghz
 onver-
 siens gelt
 tot on-
 derhoudt
 der reli-
 gieusen.

Capittel XIV. 51

hunneden ende BERNARDO was /
 daerom en hebben sy hunnen boeder
 noyt moepelijck gheballen om het min-
 ste dat het lichaemelijck onder-hout
 raecten / liever ghebreck lijdende / maer
 alleelijck om haeren inwendighen
 mensch en t' ghene tot haer siele saelics-
 heydt diende / ginghen by hem te raede.
 In dese woon-plaets ist sijn religieusen
 vijcans gheschiedt / d'welck men leest /
 certijts aen de kinderen van Israel van
 Moyses gheschiedt te sijn / wiens aen-
 sicht (als hy nu lanck met Godt op den
 bergh van Sina verkeerdt hadde en
 door de wolcke vanden Bergh neder-
 waerts af ghecomen was) seer brees-
 chelijck scheen te wesen / van de tsaemens-
 sprekingshe die hy met Godt ghehadt
 hadde / waer door twee hoornen wt sijn
 hoofte schenen te steken / soo dat t' volck
 van hem verbaert was. **T** is oock aldus Sijn
 gheschiedt met BERNARDVS : want diepsin-
 als hy tot Cisteaux noch woonden had nicheydt
 de hy sulcken ghemeenschap inden geest in con-
 met Godt / die hem seer verheben verho- templa-
 lentheden en mysterien door de contem- tion.
 platie inne gaf / dat hy niet alleenelijck
 wt den hemel scheen ghesonden te sijn /
 maer oock wonderbaer / en om soo te seg-
 gen / breeselijck in gheestelijcke contem-
 platie vooz de religieusen die nochtans

Da oock

R III

28

noek groote gemeynschap indē geest met
Godt hadden. Als hy eenighe gheeste-
lijcke vermaeningen dede tot onderhou-
des gheests der religieusen / sprach hy
soo verheben ende diepsinnich dat sy
hem by-nae niet verstaen en costen.

In't
bicht-
hooren
seer scru-
puleus.
Sijn on-
noosel-
heydt in
vlesche-
lijke
gedachte.

Als hy de bichte sinder religieusen
hoorden en haer seluen beschuldichden
oer verschepde menschelijcke ghedach-
ten / die bynae niemant op de werelt lo-
vende can schouwen / en cost niet wel be-
grypen hoe dat sulcken ghedachten in
menschē costen vallen die hy in
dese materie enghelen meynden te we-
sen. En ten is niet te verwonderen / want
hy was van Godt in dese materie met
een besondere supberheydt begaest /
waer door hy meynden dat religieusen
in gheen vleeschelijcke tentatien costen
vallen / of bielen sy daer in die en achtten
hy booz geen religieusen / maer hier in
was hy seer verdooft / en dede aen onse
menschelijcke cranckheyt groot acht-
deel de goede Religieusen die hoorden de-
se woorden van BERNARDVS met seer
grootte eerbiedinghe aen / al ist saeken dat
sy die niet wel en begrepen en in haer
bichte verbaest waren van t' selve te
hooren / soo scheen het een wanhope te
verzoosacken onder de gene die noch niet
ghehele inden gheest gheoeffent en
wa

waeren / peysende groot quaet se we- De oot-
 sen hier teghen te seggen en al-dus mer moedi-
 een ootmoedich gelaet besculdichden sy cheydt
 haere cranckheydt inde teghen-woordic- sijnder
 heydt van desen man Godts / waer door Religieu-
 gheschieden dat de Godt-bzuchtighe sen in't
 ootmoedicheydt der Religieusen mee- biechten.
 sterse wiert van haeren meester en vader
 BERNARDVS: want als sy van hem in
 dese materie berispt wierden / terstont
 berootmoedichden sy haer / hier door ist
 geschiedt dat hy in sijn seluen is gegaen /
 en begonst heeft sijnen geestelijcken iher
 tegen sijne onderdaenige ende ootmoedi-
 ge religieusen booz suspect te houden / soo Wort on-
 seer dat hy nae-maels sijn eygen onwe- derve-
 tentheydt heeft beschuldicht dat hy niet sen door
 soo seer met hooghe en diep stunnighe ver- de oot-
 maeninghe als met ghemeyne (soo hy cheydt
 meynnden) de consciencie der religieusen der reli-
 turbeerden / en met sulcken schrupuleus- gieusen.
 heyt als de volmaeckheyt van hunlieden
 bereyschten / daer hy sijn seluen noch niet
 in volmaeckt bevonde te wesen. Want
 als hy oberpeysden dat sy al veel hooger
 saecken raeckende haer siele saelicheydt Is om
 in stil-stopghentheydt des herten ober sijn ver-
 dochten als sy van hem gheboort had- maenin-
 den / en denckende dat sijn vermaenin- ghen on-
 ge haer meer tot schadael als wel stich- gherust.
 tinghe waeren / soo is hy seer bedzoest en
 de

de ongherust van herten geweest; daerom heeft vooz hem ghenomen sijn seluen ghehelemael van wtwendighe saecken af te trecken / in recollectie te blijven / in stilte des herten den Heere te verwachten tot dat hy sijnen goddelijcken wille in dese bezoerte soude helieken te veropenbaren.

In een visioen yvort van Godt gestilt en versterkt.

Den Vermhertighen Godt en heeft niet lanck ghetwacht om sijnen ghetzonen dienaer in dese occasie te helpen. Want luttel daeghen hier naer heeft hy t'snachts in een visioen / een cleyn kindeken met goddelijck licht om-cinghel / by hem sien staen en hoozen seggen / dat hy met groote aucthoriteydt vercondighen soude allen t'ghene in sijnen sinballen mochte / ende dat hy het nieten was die sprack / maer den gheest Godts daer hy mede begaest was.

Is begaest met den geest Godts.

Van dien tijdt af heeft den heylighen gheest openbaerelijck dooz hem gesproken / hem machtigher crachte in sijn vermaeninghen en verholen wtleggingender heylighe Schrifure in-ghebende; so dat hy by een ieghelijck van meerder ende meerdere reputatie wiert.

CAPITTEL XV.

Hoe sijnen vader tot Claravaux
sterft en van sijne suster.

Als hy nu eenichsins gheleerdt had,
de met de menschen te handelen en
menschelyck gheboelen te kryghen / soo
heeft hy sijn seluen wat meer naer de
conuersatie der religieusen geboecht. Sijn
nen vaeder die alleen t'huyus ghebleven
was als allen sijn kinderen religieusen
wierden / heeft hy (Aht sijnde) by hem in't Door
Clooster laeten woonen om al soo sijne sijns vas-
oude daegen in ruste ober te brenghen: en ders.
naer dat hy daer eenigen t'yd ghetwoont
hadde / is hy in goeden ouderdom sae-
lichlyck overleden. Sijne suster Hum-
belinaghenaemt was alleen inde werelddt
ghebleven en seer tresselijck ghehoudt; sy
was de werelddt seer toe-ghebaen / prach- Sijne su-
tich van staet / costelijck in huyshoutwen / ster is
en synde nu in groot perijckel van haere seer ve-
siele saelicheydt onder allen de rijckdom- reltdsch.
men en werelddtsche wellusten / soo heeft
haer Godt 't faeur ghedaen van in te
gheben / dat sy haere broeders in't Cloo-
ster eens soude gaen besoecken.

Als sy nu met grooten staet van **E** Besoeck
beldom naer het Clooster gecomen was haere
D 4 om **om** broeders.

om haere broeders te spreken / heeft
 BERNARDVS haer geene audientie
 willen gheben en quaelijck ghenomen
 dat sy met sulkenen pracht / soo werelde
 hem quaem besoecken. Maer dat sy dit
 heeft hoozen seggen is sy seer beschaemt
 en beweeght gheweest / daerom te meer
 datter minant anders van haere broe-
 ders haer te ghemoet quam : maer haer
 ren broeder Andreas was juist al de poop-
 te als sy gecomen was / desen haer siende
 gheheelijck met den pracht der werelde
 berciert heeft met haer gelacche en om de
 kostelijckheyt haerder cleederē / genaemt
 eenen hoop stronts / waer door sy so
 beweeght is ghetworden / dat sy heeft be-
 gonst te krijten ende seggen : al ist saeken
 dat ick een sonderse ben / door sulcken
 CHRISTVS ghestorven / en om dat ick een
 sonderse ben daerom versoekte ick raedt
 ende t' saemensprekinghe met goede
 menschen / en al ist dat mijnen broeder
 verachte mijn vleesch / soo bidde ick dat
 hy nochtans mijne siele niet en wilt
 versmaeden / dat hy comt en my com-
 mandeert / al het ghene hy my ghebie-
 den sal / ben ick bereet te doen. Op dese
 lofte is BERNARDVS met sijn
 broeders by haer gecomen. BERNAR-
 DVS allen desen staet van Edelmans
 kostelijckheyt van cleederen aen-stende
 heeft

Krijght
 geen au-
 dientie.

Krijght
 audien-
 tie.

heeft neerstelijck ghehoort naer t' ghene
 sy hem quam te kennen geben / heeft ten
 lesten verstaen dat sy haer tot een ghesle-
 lijck leven begeben wilde ; maer om dat
 sy van haeren man niet schepden en
 mochte / heeft haer booz d'eerste gheraer-
 den allen wereltschen pracht van staet/
 cleederen en andere curteuschepdt af-te-
 leggen / booz-houtwende de goede maniere
 van leven die haere moeder saeligher
 hadde gebuyckt / en alsoo naer hups ge-
 sonde. **H**ups-comende heeft seer geerne
 dese lesse volbracht / en haer seluen ver-
 andert in eenen anderen mensch: een-te-
 gelijk was van dese haestighe verande-
 ringhe van sulcken edele teere **M**ebrouwe
 soo in staet / cleederen / eten als dzincken
 grootelijck herwondert / en sy verander-
 den daeghelijck soo seer dat sy in t' mid-
 den der werelt scheen een **E**remgids le-
 ven te leyden / sy was ghedurich be-
 sich oft met vasten / oft met waekten/
 oft bidden / de conuersatie der werelt
 vlieden sy soo seer als de discretie toe-
 liet. **T**wee jaeren lanck heeft sy aldus met
 haeren man inden houwelijcken staet
 gheleest / die neerstelijck lertende op de
 manieren van sijne vrouwe en dooz haer
 bol-herdicheydt betweeght sijnde / heeft
 haer naer de maniere vande **H**. Kercke
 consent ghegeben om van hem te schep-
 den

Vermaet
 haeren
 pracht.

Veran-
 dert
 haer ma-
 nier van
 leven.

Sy gaet
in een
Clooſter.

den en Godt in een Clooſter te gaen dienen. Als ſy nu ontſlaeghen was van den houwelijckē ſtaet/en alle haer ſaecten op de wereldt eſſen gheſtelbt hadde / is ſy ghegaen in 't Clooſter van Iuliet al-waer ſy de reſte haers lebens inden dienſt Godts ober-ghebzacht heeft in ſulcken heylſcheydt; datmen lichtelijck coſte bemerkken dat ſy de ſuſter/ niet alleeneelijck naer 't vleefch/ maer oock naer de ſiele van BERNARDVS was.

CAPITTEL XVI.

Hoe dat hy vanden Biſſchop van Chalons bemindt vwordt, noch een jonck Religieus ende Abt zijnde.

Reyſt
naer
Chalons
by den
Biſſchop

ALs BERNARDVS nu eerſt tot Clarebaur gheſonden was om aldaer het Ampt van Prelaet te bedienen/ ende dat hy vanden Biſſchop van Langres moeſte gheinſtalleert worden / die alſdoen overleden was / ſoo hebben de Ouderlinghen raedt ghehouden by welken Biſſchop ſy hem ſepnden ſouden/ hebben ten leſten goet ghebonden hem te ſepnden by den Biſſchop van Chalons Guilielmus de Campellis ghenaeemt/ ende naer

naer desen raedt ist gheschiedt. BERNARDVS is ghegaen naer Chalons met eenen Religiens van Cisteaux Elbodore ghenaemt / desen was een man out van jaeren / groot van posture / betendick / wel erbaeren in gheestelijcke oefeninghen; ter contrarien / BERNARDVS was seer mager / upt-ghemergelt van penitentie / bleeck van couleur. Als sy nu tot Chalons ten huysse vanden Bisschop ghecomen waeren / stont daer veel volck om den Bisschop te spreken; dit volck stende dese twee comen / hebben sommighe van hulieden begonnen te lachen om dat sy sulcken onghelijcke posture sagen / een-ieghelejk seyde naer sijn goet-duncken / den eenen gheekten daer mede / den anderen leyde het upt soo 'toprecht was.

Als sy nu by den Bisschop inde camer quamen / is haer ghebraght van een daer by zijnde wte den toecomenden Abt was / den Bisschop / een man van groote wijsheyde / heeft sijn ooghen gheslaghen op BERNARDVS / bemerkende in hem den pver van eenen oprechten dienaer Godts / ende vooz sulckenen heeft hy hem ontfanghen.

Als den Bisschop nu met hem in koutenantie was / heeft de voozsiechticheyde van desen ionghen Religiens door sijn zeeghbaerighe maniere van spreken / haer meer

Comt by
den Bif-
schop.

Ver-
crijght
de gratie
vanden
Bisschop.

T'ghē.
heellandt
wvordt
door hem
tot devo-
tie ver-
weckt.

meer en meer begonst te beropenbaeren
waer uyt den Bisschop wel merckten
dat Godt hem dit besoeck hadde toe-ghē-
sonden/ waerom hy seer verbljdt was
ende zijn ten lesten den eenen met den an-
deren soo verre in koutenantie gecomen
dat haer de consciencie van BERNAR-
DVS meer recommandeerde als alle sijn
woorden. Vandien dagh af zijn BER-
NARDVS ende den Bisschop sulcken
vrienden gheworden / dat sy scheenen twee
sielen in een lichaem te wesen ; sy be-
soechten malcanderen seer dickwils / son-
dat het Palleys vanden Bisschop wiert
het huys der Keltigieusen van Cisteaux
ende het Clooster van Cisteaux / niet al-
leenelijck het huys vanden Bisschop/
maer oock door hem de gheheele Stadt
van Chalons : iae / dat meer is / de ghe-
heele Provincie van Reims / ende gheheel
Franckrijck / wiert tot Godtbezucht-
chepdt door de Heylicheydt van BER-
NARDVS berweckt. Van desen Bis-
schop hebben allen de andere Bisschop-
pen gheleert BERNARDVM te ontfan-
ghen ende eeren ghelijck eenen Enghel
Godts.

CAPITTEL XVII.

Hoe hy sieck vvordt, ende door den
raedt des Bisschops van Cha-
lons gheneest.

Enen weynighen tijdt hier naer is Hy vvort
sieck,
BERNARDVS soo sieck gheworden/
datter anders niet af te verwachten en
was als de doodt / ofte wel verhoopt wiere
een leben ellendigher als de doot. Dit
wiert ghebootschapt aen den Bisschop
van Chalons / die terstont hem is komen
besoeken : ende als hy BERNARDVM Den Bis-
schop vā
Chalons
comt hem
besoekē,
aensagh / heeft hem gheseyt / dat hy niet
alleenelijck het leben en soude behouden /
maer oock ghesondt worden / waert saec-
ken dat hy sijnen raeds volghen wilde /
te weten / dat hy sijn lichaem wat meer
ghemack soude gheben / ende sijn stren-
gicheydt van leben wat soeter aensetten :
maer BERNARDVS en wilden hier niet
naer hoozen / noch en koste dooz den Bis-
schop daer toe ghebrocht worden / die
naer Cisteaux is ghereyst daer sommige Den Bis-
schop
reyst naec
Cisteaux,
Abten by een in't Capittel waeren ; al-
waer hy comende inde teghenwoordi-
ghedeit der Abten / ghecleet in sijn Bis-
schops cleederen / heeft booz haer plat
neer op sijn aensicht gheballen / ende ghes-
heden

heden dat haer soude belieben BERNARDVM een iaer lanck onder sijn onderdaenicheydt te gheben / 'twelcke hem hebben toe-ghelaeten. Hier naer heeft den Bisschop sijn af-scheydt vanden Abten ghenomen / ende is ghereyft naer

Reyft naer Clarevaux. Daer ghecomen zijnde / heeft ghecommandeert datmen buyten het stede ende termijnen des Cloosters een huysken booz BERNARDVS ophouten soude / alwaermen de strengicheyt van eten

Doet een huysken bouwen voor Bernardus, dzincken / ende andere reguliere onderhoudingen hem niet en soude laeten onderhouden / daer-en-boven van gheent Cloosters gheestelijche affairen niet spreken / maer dat hy daer soude leven naer de maniere die hy hem boozstellen soude. Op desen tijdt (seyt den Abt Guilielmus) ben ick tot Clarevaux ghecomen / ende t'saemen met eenen anderen Abt BERNARDVM gaen besoecken / die wy vonden sitten in een cleyn huttreken ghelijckmen ghewoon is booz de Lazarissen te maecken: Ick hebbe hem daer

Woont in een cleyn huysken buyten de mueren des Cloosters. ghebonden ghelijck den Bisschop van Chalons ghecommandeert hadde / ghehelemael ledich van uptwendighe ende inwendighe occupatien / met Godt ende sijn selven alleen besich / ende soo blifft oft hy in een aerdtis Paradijs hadde gewest. Daer dat ick van binnen in ghe

gam

gaen was / ende dat ick begonste dese
 wooninghe met den inwoonder te besien / De Abten
comen
hem be-
soecken;
 ick ghetuyghe Godt (seyt hy) dat my
 dese wooninghe sulcken eerbiedinghe
 heeft beroozsaect / als oft ick naer den
 Altaer Godts hadde ghegaen: **Iae** / ick
 hadde sulcken behaeghen in hem / dat /
 waert saecten ick hadde moghen kieser /
 en soude anders niet ghewenscht hebben /
 dan met hem in dese armoede ende een-
 vondicheydt te wonen om synen knechte
 mijn leven lanck te wesen. **Maer** dat hy
 ons met blyschap in dit hutteken ont-
 sanghen hadde / ende hem vzaeghden wat
 hy al maecte / hoe dat hy al leefden; heeft
 op syne ghewoonelijcke manier ons toe-
 lachende / gheantwoorde: **Ick** ben hier
 seer wel / ende die eens plachte Oberste te
 zyn van Keltgeusen / moete nu om soo
 te seggen / aen een onredelijcke beeste on-
 derdaentich wesen: **Hy** sprack van eenen Sijne oot-
moedi-
cheydt;
 plompen Boer daer niet inne en was /
 die hem bermetten **BERNARDVM** van
 sijne sieckte te ghenesen / ende die hy
 moeste ghehoorzaem zyn dooz bebel van
 den booznoenden **Bisschop** ende ander
 Abten. **Als** wy met hem soude gaen eten /
 ende meynden dat daer sulcken groote
 sorghe vooz ghedzaeghen wiert / ende een
 lacter bettien souden hebben / soo brachte
 hem synen dienaer sulcke slechte spijzen / Eet slech-
te spijze;
 daer

daer niemant half doot van hongher
 af gheeten soude hebben: wy saghen
 dit aen / ende waeren grootelijck ver-
 wondert / sood dat wy by-nae op desen
 dienaer als eenen schelm ende menschen
 vermoorder/gram wierden. Maer BER-
 NARDVS aen den welcken dit altemael
 gheschieden / was seer ghelaeten ende
 achtent al booz goet / ende en onder-
 schepden niet / ghelijck pемant die son-
 der smaecte is; want rouw bet; booz mis-
 verstandt/hem t'eten ghegheben heeft ver-
 daghen booz boter / ende olie ghedron-
 ken ghelijck water. Hy seyde ons dat hy
 niebers smaeck in en hadde als in water
 om dat dit sijne kele vercoelden. Soo heb-
 be ick hem alsdoen ghebonden / ende al-
 dus woonden desen man Godts in di-
 hutteken. Maer (beminde Leser) hy
 en was niet alleen / den welcken de God-
 delijcke teghenwoordicheyt vertroost
 en de heylighe Enghelen bewaerden
 dat hem dooz een openbaer teecken be-
 toont is gheweest: want op eenen sekere
 nacht als hy met meerdere als ghewoon-
 lijcke Godtzuchticheyt / zynde in 't ghel-
 bedt /sijn hert uytstozten booz Godt /ende
 daer een lutsken stymelende / heeft hy
 ghehoort een seer soet gheluyt van ver-
 stemmen booz hy gaen: ende naer dat hy
 wacker ghewozden is / dese stemme

Wort vā
 de Enge-
 len ende
 Godt
 getrooft.

Visioen
 der fun-
 datie van
 een Cloo-
 ster.

al meer ende meer hoozende / is upt sijn
 hutteken ghegaen / om te sien wie dit soet
 ghelupdt maecten / maer niemant sien-
 de / volghden 't selve naer. Niet verre van
 daer was een plaetse vol distelen ende
 booznen / alwaer dese soete stemmen eent-
 ghen tijdt bleben singhen Choor-ghe-
 wijs / waer inne hy groot vermaeck had-
 de. De verholentheydt van dit visioen /
 en heeft hy niet eer verstaen dan sommi-
 ghe jaeren daer naer / als hy sagh dat op
 de selve plaetse / een Clooster ghehouden
 wiert.

CAPITTEL XVIII.

Vande strenghe onderhoudinghe
 des Regels tot Clarevaux.

NAer dat ick BERNARDVM in sijn
 hutteken besoecht hadde (seyt den
 Abt Guilielmus) sien noch sommighe da-
 ghen tot Clarevaux ghebleven / ende al-
 waer ick mijn ooghen sloech / was ver-
 wondert / al ofte ick nietu hem len /
 nietu aerden / ende d'eerste beginsel der
 oudt Vaders inde woestijne hadde ghe-
 sien. 'Twas aldaer te sien een gulde reu-
 we der mannen / seer tresselijck op de we-
 relt van groote eer ende rijckdomen ghe-
 woest zijnde / woonden glorievende in
 d'ar.

De ar-
 moede
 der Reli-
 gieuzen

d'armoede van CHRISTVS/ ende vermeer-
 derden sijne Heylighe Kercke met haer
 bloedt/ haeren arbejdt / hunger / con-
 mer/ dorst/ couw/ naeckthejdt / verbod-
 ginghe/ vzeese/ ende andere ellenden om
 dat haer Clooster in peys ende vrede sou-
 de moghen wesen tot den dienst Godts.
 De liefde was soo verre ghecomen / dat
 sy meynden soo seer niet vooz haer selben
 als vooz CHRISTVS ende haer mede-
 vzoeders moesten leben; daerom en aen-
 ten sy niet veel al moesten sy ghebrek
 lijden / alser maer soo veel en was dat
 d'armoede cost onderhouden wozden
 alle de ghene die van 't gheberchte bene-
 den in't Clooster quamen / sagen niet al-
 leenelijck inde Keligieuse/ maer oock inde
 timmeragie / groote ootmoedichejdt en
 eenvoudichejpt/ soo dat Godt alleen daer
 scheen te woonen. In dit dal vol van
 Keligieusen en mochte niemant leu-
 wesen: een-iegheelijck werckten 't ghen
 hem beholen was die aldaer van buy-
 ten in't midden banden dagh quamen
 bonden daer sulcken stilte al oft in't mid-
 den banden nacht gheweest waere. Na-
 hoozden daer anders niet als 't gheluy-
 des instruments daer een-iegheelijck me-
 de in sijn werck besich was/ ende de stem-
 men der Keligieusen die inde Kercke son-
 ghen. De maniere haerder stilte was
 poe

Haere
 een-
 dracht-
 chejdt.

Haere
 ootmo-
 edichejdt.

Haere
 neersti-
 chejdt.

dooz de gasten soo stichtbaer / dat sy niet
 alleenelijck hin en wachten van ydele
 woorden te spraken / maer oock van 't ge-
 ne dat niet nootsaeckelijck en was. ^{De Haere}
 ernicheydt daer dese dienaeren Godts <sup>eeni-
cheydt.</sup>
 woonden / die verthoonden by-naer de
 speloncke daer haeren Dooz-vader den
 H. Benedictus eertijds inne ghewoont
 hadde / ende vande Schaep-heyders wiert
 ghebonden / op dat sy niet allenelijck sijn ^{Haere}
 leven / maer oock de plaetse ende eeni- <sup>stili-
cheydt.</sup>
 cheydt souden nae-volghen. Al waeren
 sy sterck van volck / sy waeren noch-
 tans alleen : want de wel-gheregu-
 leerde liefde die onder malcanderen
 was / maecte dat een-seghelijck in dat
 dal alleen scheen te wesen : ghelijck een
 onghereguleert mensch / al is hy alleen
 hy maecte nochtans gherucht ende is
 ongherust / soo oock daer de eenicheydt
 vanden gheest / de goede onderhouwinge
 in het Cloosters stil-stuygen wel geregu-
 leert sijn / al zijnder nochtans veel Keli-
 gien in een Clooster / daer en schijnt
 nochtans gheen te wesen. ^{Haere}
 Haer huyskens ^{flechte}
 ende wooninghen waeren seer eenbou- <sup>vvoonin-
ghe.</sup>
 digh / de spijs seer slecht / haer broodt
 scheen meer van aerde als semelen ghe- ^{Haere}
 backen te wesen / dooz den harden ar- ^{flechte}
 beydt der Keligien op dat onvrucht- ^{spijse}
 daer landt ghewonnen : de reste van
 haer

Den yver
der No-
vitiën.

haer spijse en smaecte nieberg meer
naer als honger ende de liefde Godts.
De Novitiën waeren van sulckenen op-
rechten yver / dat sy booz fenijn achten
de spijse daer sy eenichsing smaect in
hadden / die sy om de liefde Godts niet
en wilden eten. Als de neersticheyde
haers gheestelijcken Vaders in 't onder-
woyden des vleesch aen den gheest so
veel hadde ghedaen / dat veele dinghen
die den mensche van vleesch en bloet ghe-
maeckt / dochten onmoghelijck te wesen
hebben sy niet alleenelijck volstandigh
ende sonder murmuratie / maer oock met
groote ghenuchte des herten in het No-
vitiën volbracht. Dese ghenuchte noch-
kens bracht een andere murmuratie
voorts / soo veel periculoser als sy meynde
den dat die bande vleeschelijckheyt ghel-
scheiden was ende naerder den gheest
haer laetende vastelijck voozstaen met
oprechte ghetuyghnisse der consciencie
dat allen 'c ghene eentigh vermaeck booz
haer lichaem was / vbandt haerder stels-
scheen te wesen / ende daerom 't selve
moeten blieden om 't lichaem niet gheen
vermaeck te worden. Sy meynden dat
dooz eenen anderen wegh in haer land-
schap moesten comen; want de soeticheyt
bande intwendighe liefde tot Gode was
soo groot / dat 't haer al even goet docht
sijn

Haer
contente-
ment.

suert oft suer: waer door gheschieden dat sy met sober patie meerder ghenuchte in de woestijne hadden/ als te bozen op de werelt in alle de wereldtsche plaisieren.

De welgheusen hier aldus naer den geest levende/ begonsten de daghelijckse bespininghen haers gheestelijcken Vaders eenichsins vooz suspect te houden / meynende dat hy meer toe-gaf aen haer li-

Haer scrupuleusheydt in't opvoedē des vleesch.

chael als aen haere stele/d'welck ter oorzē is gecomē vande Bisschop van Chalons op dien rijdt daer zijnde. Desen treffelijcken man heestē hier van een schoon vermaeninghe ghegheben/ ende soo berre de saecke ghebrocht / dat al de ghene die de gaben Godts weygheren soude te aenbeerden om de liefde Godts / vanden souden wesen der gratie Godts/ ende rebellē teghen den H. Gheest: hy bracht daer toe te passe de Historie vanden Propheet heliseus/ende de sonen der Propheeten die met hem inde wildernisse een Eremijts leben leyden: Dese / als sy

eten souden/ hebben in haeren pot / daer de cruyden in ghesoden waeren / een bitterheydt des doots ghebonden/ die door de crache Godts ende dienst vanden Propheet met een luttel bloem versoet is. Desen pot (seyde den Bisschop teghen hanteden) is u lieden pot / in hem anders niet als bitterheydt hebbende/ het

Door de vermaeninghe des Bisschops gheuen haer lichaem vvatmeer toe.

meel d'welck de bitterheydt in soeticheyden
 verandert / is de werckende gratie Godts
 in u lieden ; eet dan met danckbaerheyt
 ende gherust herte / d'welck (aenghe-
 sien dat natuerelyck soo seer niet be-
 quaem en is tot voetsel des lichaems
 dooz de gratie Godts nochtans booz
 lieden gebruyck bequaem sal wesen; ende
 ist saecken dat ghy-lieden hier inne niet
 ghehoorzaem en zijt ende onghelooft
 blijft / soo segge ick dat ghy-lieden re-
 zyt teghen den H. Gheest / ende ondanc-
 baer aende gratie Godts.

CAPITTEL XIX.

Hoe BERNARDVS uyt het voor-
 schreven huysken comende , sij-
 selven in't Clooster wederom co-
 een strenghe leyen begheeft.

Hoe de
 Novitien
 tot vvaer-
 achtighe
 verster-
 vinghe
 quamen.

Dit was de manier op de welcke
 haer de Novitien ten tijde van
 BERNARDVS inde ghestelijcke Schol-
 haer selven oeffenden ende geoeffent wien-
 den ; dit was de strengicheydt des
 gels onderhoudinghen / dooz de welcke
 de Keligteusen tot waerachtighe verster-
 vinghe haers selfs ende bereeninghe
 Godt quamen / soo dat 't Clooster van
 Clarebaux een tabernakel van Godt op
 den

der aerden scheen te wesen.

Maer dat BERNARDVS in't boozschgeben huttcken eenichsins met de menschen menschelijck gheboelen ende medelijden met de menschelijcke cranckheyt begonste te crighen / soo soude het te wenschen gheweest hebben / dat hy soo discreet / beleef / liefghetal ende besozght booz sijn selven gheweest hadde ghelijck hy alsdoen tot sijnen eben-naesten was.

Maer soo haest als hy upt dese jaerighe ghehoorzaemhepdt des Bisschops verlost is / ende nu wederom in sijn oude regeringhe was ; heeft hy / ghelijck eenen boghe die ghespannen heeft ghestaen / ende ghelijck op-ghehoutwen water / afgelaeten / wederom sijn oude strengichepdt ende maniere van leven / aenghenomen / hernemende de schade des arbeides die hy door sijn ruste achterghelaeten hadde. Ghy soudt ghesien hebben (seyt den Abt Guilielmus) eenen mensch onmachtigh / slap van leden / teer van lichaem / booz een-iegelijck besozght / onachtsaem ober sijn selven / in alles aen een-iegelijck den onderdaenichsten ende aen sijn eyghen liefde noyt bycans ghehoorzaem. Allen 't ghene hy te vozen ghedaen hadde en achten hy niet / maer trachten altydt om meer en meer te doen / op dat hy sijn lichaem niet

4

sparen

Bernardus herneemt sijn oude strengicheydt.

Sijn verstorvenheydt.

KLIII

28

sparen en soude ende sterckte verwerben
 in gheestelijcke oeffeninghen. Al was sijn
 lichaem dooz veel siekten ende cranch-
 heben upt-gheteert / nochtans en hiel
 niet op van 't selve met basten ende bid-
 den te vermoeden. Hy badt al staende
 dagh ende nacht soo lanck tot dat sijne
 beenen moede van staen 't lichaem niet
 en kosten ophouden : langhen tijdt ende
 soo lanck als niemant en wiste / heeft hy
 een hapren cleedt ghedraghen / ende als
 dat kenhaer wiert / 't selve achterghelae-
 ten ende ghemeyne versterbinghen ghe-
 daen. Sijn spijse was groot ende melck /
 ofte water van ghestoofde crupden / ofte
 wel pap ghelijckmen de kinderen hedens
 daghs t'eten gheeft; ander spijfen en liet
 sijne debilicheydt niet toe / oft hy en be-
 gheerde die niet t'eten. Seer selden dronck
 hy wijn / ende dan maer een lutsken /
 want hy seyde dat water hoorz sijn crack-
 heydt ende appetijt beter was.

Sijn peni-
 tentie.

Sijn eten
 ende
 drinken.

CAPITTEL XX.

Hoe hy den gemeynen arbeyt doet,
en hoe veel goets hy inde saec-
ken vande H. Kercke ghe-
daen heeft.

AL was BERNARDVS met alle de-
se allenden bevanghen/ hierom en
schoude hy den ghemeynen arbeydt der
Keligteusen niet die sy dach ende nacht
deden; maer boven sijn officie werckten
hy ghelijck een ander/ soo dat de Docto-
ren inde Medecijnen / die hem saghen
en sijn conuersatie daer by/ seer verwon-
dert waeren/ segghende / dat hy sulcken
gheweldt sijne natuere aendede / al oft
een lammecken inde ploech ghespannen
hadde gheweest. Want om de ontstelte-
nisse sijn der maghe die by-naer niet en
coste verteeren en al moeste wt-spouten
dat hy geten hadde / d'welck seer moeye-
lijck was door de Keligteuse inde Choor/
soo en verliet hy daerom t' officie vande
collecten niet te houden / maer by de
plaetse daer hy was staende / ghebieden
hy een puttecken te maeken om daer inne
de sijnichepdt sijn der maghe wt-te-spou-
wen. Dit duerden eenighen tijdt/ maer
ten

Sijn on-
gemack
in een
quaede
mage.

Verlaet
tegen
sijnen
danck de
Choor.

De droef-
heyt sijn-
der Reli-
gieusen
om sijn
siekte.

Sijne
cloeck-
moedi-
gheydt in-
de sieck-
te.

Sijne
neersti-
gheydt
ende yuer
voor de
H. Kere-
ke.

ten lesten kregghen de Religiösen daer
sulckenen afkeer van/ dat hy ghedwon-
gen wiert de Choor te verlaeten / in sijn
eenicheydt te wonen/en niet meer by de
Religiösen te comen/als om raedt ende
daedt te geben/te vertzoosten/ en soe veel
als de nootsaekelijckheyt der onder-
houdinghe des regels bereyschten. Dese
is d'eerste redene gheweest om de welcke
dese heylighe ghemeente t' soet ghesels-
schap van haeren gheestelijcken vaeder
moeste verben / daerom de Religiösen
sijne sieckte seer beclaegghden / maer
eerden grootelijckx sijnen gheestelijcken
iber tot Godt en hunslieden ; al was
hy cranck ende debiel nochtang heeft
Godt gethoont / wat hy can door eenen
soo teeren mensch / want alle de saeken
ende affairen die hy te doen hadde
bzachte hy tot sulcken goeden eynde al
ofte hy den sterckysten ende robusten
van allen geweest hadde/ iae niemant en
wasser dier tijdt op de wereldt die soo
veel teereen Godts en profijt der heyl-
lighe Kercke ghedaen heeft/als hy. T' is
hy naer ongheloofelijck / hoe veel men-
schen hy door sijn sermoonen ende goet
exempel/wt de wereldt heeft ghezocken
en niet alleenelijck tot bekeeringhe maer
oock tot volmaeckthejdt gebracht heeft.
Veele gheschillen / die inde H. Kercke
wae

waeren heeft hy ghestilt / veele ketterijen
 wt-gezoept ende menigen peys tusschen
 twee-dzachtighe ghemaect / dit sijn al
 saeken die hy booz de gemeyne welbaerde
 ghedaen heeft; maer wat hy booz een-te-
 ghelijck in't besunder/naer de ghelegen-
 theydt der affairen / naer de qualiteydt
 bande persoonen / op tijdt en stonde / ghe-
 daen heeft is niet om wt-te spreken. Al
 ist saeken dat eenich ondiscreet mensch
 desen grooten iher soude kunnen beris-
 pen / niet tegenstaende is desen iher by
 Godt. soekende menschen van groote weer-
 de / en hy can oock wel by de andere ver-
 excuseert worden / aenghestien dat hem
 by-cans niemant en derft veroordeelen
 den welcken Godt self rechtbeerdicht /
 die soo veele en alsoo wonderlijcke din-
 gen met hem ende dooz hem wt-treukt.
 Dit is ghenochsaem te bemercken wt
 t'ghene in't beginsel deses boeckx ghe-
 seet is: te weten dat hy noch liggende in
 sijns moeders lichaem met ghetuyghe-
 nisse bande goddelijcke bezopenbaerin-
 ghe om het woordt Godts te spreken van
 Godt vercosen is / als sijne moeder doch-
 te dat sy met een bassende hondcken be-
 brucht was / als-doen niet alleenelijck
 maer oock al den tijdt sijns bekeeringhe /
 soo wel als hy ondersaet dan als hy ober-
 ste was / wiert hy booz de crachte Godts
 ghe-

Sijnen
 yuer voor
 een-iege-
 lijck.

Is van
 Godt
 daer roe
 vercosen

Werckt
desen
yver in
sijne
jonck-
heyt uyt.
Wort
van veele
vveieldt-
sche mē-
schen
besocht.

Doet
groot
prohijt
inde H.
Kercke.

gheoeffent om alle menschen / van wat
staet sy waeren / te onder-richten. In den
eersten om te berwecken in't gheestelijck
leben den eersten iher daer sy mede be-
gonst hadden / heeft hy d'eerste bzych-
sijnder jonckheydt toe gheeyghent soo
met woorden als wercken; daer naer als
hy door debielicheyde sijns lichaems een
andere maniere van leben moeste aen-
beerden / en (ghelijck te bozen gheseyt is)
den noot bereytschten sijn seluen vande
gemeynste af te preckē / v'welck de oorzake
is gheweest / dat hy door de wereltliche
mensche / die alreede met menichte by
quaemen / begonst het woordt Gods
uyt te leggen; soo ist gheschiedt dat hy
door de ghehoor aemheydt in affairen
vande H. Kercke verre vant Clooster
heeft moeten reysen; en al-waer hy
quam / gheschiede hem van een-iegheelijck
groote eere / al-waer hy oock wat dede
ter eeren Gods; want van wat materie
dat hy sprack / daer moest altyt vā Godt
wat onder-loopen / waer door gebeur-
den dat hy op cozten tijdt soo bekend
wiert by de menschen / datter niet een
treffelijcke saeke inde H. Kercke te doen
en was / of BERNARDVS wiert daer
toe gheimploteert. Maer al ist saeken
dat hy van jonckx af seer overbloedich
was in bzychten des gheests / nochtans
van

van desen tijdt af (te weten dat hy de
ghemeynte utet en mochte volghen) be-
gonst desen gheest kennelijcker te wo-
den tot profijt van een-iegheelijck/te we-
ten doo; sijne honichbloepende tonghe/
sijn wetenschappen/gabe der professien/
deughdelijcke wercken/ en met gabe der
ghenesinghe van diversche stecken ; van
de welcke ick sommighe / soo my booz
maerachtich gheset is (seet den Abt
Guilielmus) en soo ick van treffelijcke/
gheloofbaere personen ghehoort hebbe/
sal verhaelen.

Wort vā
een iegel-
lijck seer
bemindt.

CAPITTEL XXI.

Dry miraekelen die hy ghedaen
heeft en hoe sijnen Oom ende
oudsten Broeder besorgh
sijn dat hy in gheen ydele
glorie soude vallen.

Het eerste teecken d'welck Godt doo; Van
de handt van sijnen beminden die d'eerste
naer BERNARDVS aende werelde ken- mirakel
nelijck ghemaect heeft is dit nae-vol-
ghende gheweest.

Naer dat hy nu sommighe jaeren tot Een van
Claravaux ghewoont ende Godt in ar- sijn mae-
moede/superhepdt en onder-daentchepe schap
ghedient hadde/soo ist ghebeurd/datter vvoort
senen sieck.

reenen Edelman van sijn maeschap Iacobus de Fermighenaemt / seer sieck ghe-
 worden is / en subietelijck sijn sinnen /
 verstant en spraeke verlozen heeft; waer
 dat sijn kinderen en alle vrienden soo
 veel te droevigher waeren / dat si brees-
 den / eenen soo treffelijcken Edelman son-
 der bichte oft H. Communie soude ster-
 ven; sy hebben naer t' Clooster om BER-
 NARDVM ghesonden / maer hy en was
 dier tijdt aldaer niet; t' huys-comende is
 hem den noot van sijnen vrinde te ken-
 nen ghegheben / die terkont by den sie-
 ken ghegaen is / naer dat hy aldus vyf
 daeghen hadde ghelegen; BERNARDVS
 desen vrinde aldus benauwt vindende /
 heeft medelijden met hem gehad / daer-
 en-boven bevereght sijnde door de tra-
 nen der kinderen ende omstaende vrin-
 den met een groot betrouwen op de
 Barmherticheydt Godts / heeft gheset-
 t' is u lieden kenbaer genoegh dat desen
 mensch de kercken heeft besmaert / de arme
 verdruct en Godt soo grootelijck ver-
 gramt; wilt ghelijeden my ghelooven /
 ist datmen de kercken het wegh-gheno-
 men circaet wederom gheeft / datmen de
 arme lieden ontlast vande beswaerenis-
 sen / soo sal hy noch spreken / hem bichte
 ten ende de H. Communie ontsanghen.
 Als BERNARDVS dese woorden ghe-
 sproken

Bernar-
 dus comt
 by hem.

Beloof
 hem de
 gheson-
 theydt.

spzoken hadde / was een-iegheleick seer
 vermondert / de kinderen verbljdt /
 de gheheele familie verheuche / en al dat
 den man Godts bereyscht hadde / wierde
 volbrachte. Gerardus den broeder van
 BERNARDVS en Galdericus sijnen oom
 die met hem comen waeren sijn van dit
 seggen verbaestende verbaert geweest /
 en riepen hem een luttelke aen d'een zyde
 al-waer sp hem over eene soo stoute
 belofte seer berispten; dit heeft hy al met
 saecht-moedicheydt aenhoort; maer haer
 met cozte woorden gheantwoort / seg-
 gende: Godt can lichtelijcke doen d'welck
 u lieden swaer is om te ghelooben. Hier
 naer is BERNARDVS naer hups ghe-
 gaen / heeft sijn selven tot t' ghebedt be-
 gheben / en naer dat hy **M**isse vooz de
 sen persoon ghelesen hadde / is daer ee-
 nen bode ghecomen seggende / dat Ios-
 bertus tot spzaeke comen was / biddende
 hem eenx daer belieben te comen. BER-
 NARDVS heeft terstont ghereet ghe-
 weest om sijnen eben-naesten te dienen
 en is ten hupsse vanden siecken ghegaen /
 daer hy sijn blichte ghehoort ende hem
 de **h.** Communie ghegeven heeft / waer
 naer noch twee ofte dzy daeghen levende
 en spzekende t' gene den man Godts be-
 bolen hadde sonder eenich her-roepen
 volbrengende / naer dat hy sijn testamēt
 ghe-

Wort om
 dese be-
 lofte be-
 rispt.

Sijne ane
 vworde
 op de be-
 rispinge

Bide
 t'huys
 voor den
 siecken.

Comt
 vvederō
 by den
 siecken
 en hoort
 sijn bich-
 te.

ghemaect ende veele aelmoessen ghege-
ben hadde / is hy met goede hope vande
Bermherticheydt Godts seer Catolijck
ghestorven.

Sterft ge-
lucke-
lijk.

Van 't
tweede
mirakel.

Wort
een ghe-
breke-
lijk kind
by hem
gebracht.

Op eenen sekeren tijdt als hy wt de
benden ende bosschen / ontrent het Clo-
ster liggende / naer huys ginck / is hem
teghemoet gheromen een vrouwe met een
cleyn kindken op haeren arm / dat met
een stijbe handt ende arm gebozen was /
de vrouwe heeft hem aengesproke en met
veele traenen ghebeden / dit kindt te wil-
len helpen ; BERNARDVS betoeecht
sijnde dooz de traenen van dese be-
truchte moeder / heeft haer kindt plat te
aerden doen neder-legghen / een cort ghe-
bedt ghesproken en naer 't ghebedt de
benedictie over het kindt ghegheben
segghende teghen de moeder : roept
kindt / d'welck doende / is t' kindt ter-
stondt by haer gecomen ende met beyde
sijne armen haer omhelst / ghenesen sijnde
van die ure af.

Gheneest
door sijn
gebeden
t' kindt.

De forge
sijns
vrinden
om dat
hy in
gheen
ijdelé
glorie
vallen en
soude.

Sijne Broeders ende Religieusen waer-
ren seer verwondert vande wonderhe-
den die sy hoorde ende saghen / waer
sy gheene ydele glorie en kreghen ghelijck
de wereltische menschen doen / waer
vooz sijne jonckheyt ende nieuwe beke-
ringhe / waeren sy met rene ghestelijck
breesse bevanghen / in welcke breesse
men

nen doom Galdericus ende oudtsten Broe-
der Guido, alle de andere te botten ginck /
die hem waeren als twee straffers / om
dat hy syn seluen niet en soude verheffen
inde gaben die hem van Godt ghegunt
waeren ; sy en spaerden hem niet met
harde wozden aen te spreken / berispen-
de sijne goede wercken / allen de tekenen
syns heylighs leue verachtende / en desen ^{Sijne}
saecht-moedighen mensch dickwils tot ^{saecht-}
krijtens toe met opspzaeck ende veringht ^{moedi-}
quellende ; d'welck hy sonder eenich te- ^{cheyde.}
ghen-seggen altyde verduydichlyck ver-
draeghen heeft.

Den Bisschop van Langres met nae-
me Godesfridus den brinck van BERNARDVS
soo naer bloet als bekee-
ringhe / plach te seggen / dat d'eerste mi-
rakel d'welck BERNARDVS ghe-
daen heeft / is gheschiet daer synen broe-
der Guido by was. En op de nae-
ghende maniere : sy passeerden op eenen
sekeren tydt alle beyde door het Casteel ^{Van t}
Panton gheleghen in 't Bisdom van Ze- ^{derde}
nomen in Dranckrypck / hier was eenen ^{mirakel.}
jonckman die eenen sweerende voet had-
de / desen versoecht met heel biddens de
benedictie van BERNARDVS die hy
hem ghegeven heeft / luttel daeghen hier
naer als sy door de selue plaetse wederom
passeerden / soo hebben sy den jonck-man
F wel

R III

28

wel te passe ende gesont gebonden. Den
 booz-nogenden broeder van BERNAR-
 DVS al hadde hy dit mirakel ghesten/ en
 hiel daerom niet op van hem te kerispen
 en seggen/dat hy sich veel liet booz-staen
 door sijne benedictie alle de menschen
 ghenesende; dit was de waerachtighe
 gheestelijke liefde die Gerardus tot synen
 broeder broegh op dat BERNARDVS
 wt sijne ootmoedicheydt niet vallen en
 soude.

CAPITTEL XXII.

Vande sieckte, doot, ende veropen-
 baeringhe van sijnen Oom
 Galdericus.

Galderi-
 cus vvort
 seer sieck.

En luttel naer desen tijdt ist geschiet
 dat synen Oom Galdericus (die oock
 daghelijckx besich was met BERNAR-
 DVM te moztificeren/op dat hy in ghem-
 ydel glozie valle en soude) in eene swaere
 koztse gheballen is / de welke daghe-
 lijckx al meer ende meer groepden / so
 dat hy ten lesten overwonnen van pijn
 gheweest is, meynende te sterben: daer
 om heeft synen toeblycht tot BERNAR-
 DVM ghenomen / ende ghebeden dat hy
 met hem medelijden soude belieben
 hebben / ende helpen ghelijck hy ander
 ges

Doet Ber-
 nardum
 roepen.

personen ghe woon was te doen. Als
 BERNARDVS dit hoorde (die seer soet
 van gheest was) heeft hem met een lac-
 chende tranje begonst te verhaelen allen
 de berispinghen die hy van Galdericus
 gheleden hadde / niet te min / om desen
 siecken niet meer te beswaeren maer te
 vertroosten / heeft hy sijn handt op hem
 ghelept / ende ghecommandeert dat de
 koftse soude wegh gaen ; naer dit com-
 mandement ist gheschiedt / want terstont
 heeft hem de koftse verlaeten / nu bezoe-
 vende 't ghene BERNARDVS aen an-
 dere menschen ghedaen hadde / daer hy
 BERNARDVM om plachte te berispen.
 Op dese maniere is Galdericus tot sijne
 oude ghesontheydt ghecomen / ende naer
 dat hy noch sommighe jaeren in dese
 heylighe keltigie seer pberich / tot eenen
 spiegel van een-ieghelejk / Gode Al-
 machigh ghediend hadde / is hy van dese
 werelt ghescheyden. Maer dat te be-
 merken is / een ure booz sijn doot wiert
 hy soo beroert / dat hy schudden ende
 beefden / d'welck terstont ghedaen was /
 ende gaf heel gherustelijck sijnen gheest.
 BERNARDVS hadde dese beroerte ghe-
 sien ende was seer sorghevuldigh om te
 weten wat de beroerte beteekende / den
 welcken Gode niet lanck in dese bekozin-
 ghe heeft ghelaeten : want dooz het toe-
 laeten

Hy veropenbaert
t' snachts
aen Bernar-
nardo.

laeten Godts ist gheschiedt dat Galdericus hem snachts aen BERNARDO veropenbaert heeft / seggende / dat het heel wel met hem was ; waer op BERNARDO hem vzaeghden / welck d'oozsaect van die haestighe beroerte boozsijne doot was ? Hy antwoorde ; dat op die twee boose gheesten ghereet stonden om hem in eenen seer diepen put te wozen waer af hy seer verbaert was / maer dooden H. Apostel Petrus wiert daer van verlost : ende soo is Galdericus van hem ghescheyden. Het soude seer lanck wesen (Godvuchtighen Leser) alle te verhaelen dat aen hem soo van gheluck als om gheluck der ghene die ghestorven waeren door de Goddelijcke gratie veropenbaert is. Een dinghen sal ick noch verhaelen dat hy al dickwils in't Capittel boozden Religieusen verhaelt heeft.

Bernardus heeft
veele veropenbaeringhen
ghehadt.

CAPITTEL XXIII.

Van eenen Religieus die naer sijndoot hem aen BERNARDO veropenbaerde, in wat staet dat hy vvas, ende hoe BERNARDO een van tooverije verlost.

Eenen
religieus
ghelovē

Der was eenen sekeren Religieus van goedē wille ende intente / maer

in't gheselschap ende conuersatie sinder mede religieusen wat moepelgck. **De** sen was in't Clooster overleden / ende luttel daghen naer sijn doot heeft hem aen den man **Godts** beropenbaert / el- lendigh gheleedt en seer droef van aen- sicht / waer mede hy te kennen gaf dat niet al naer sijnen sinne en was. **BER- NARDVS** desen siende heeft hem ghe- vraght wat hem ghebzeecten / heeft gheantwoordt / dat hy ghelevert was aen vier serpente om verstonen te worden: ende soo haest hy dese woorden gheseyt hadde / wiert hy uyt de teghentwoorde- cheydt vanden man **Godts** op ghenomen: **BERNARDVS** hier om seer droef sijnde / heeft gheroepen ende gheseyt: Ick bebele u inden Naem des Heeren dat ghy my seggen sult hoe dat het met u gaet / est my terstont wederom beropenbaert. Hier naer heeft hy hem tot 't ghebedt be- gheven ende **Misse** booz dese siele ghele- sen / waer toe hy sommighe religieusen die van heylighe conuersatie waeren doek vermaenden / dese te saemen en heb- ben niet eer van bidden opgehouden / booz dat dooz een ander openbaeringhe aen **BERNARDO** de verlossinghe van dese siele kennelijck was.

Den Eertweerdichsten Heere Hum- bertus / naemaels opbouwer ende eersten

f 3

Pader

zijnde
veropen-
baert
hem.Bernar-
dus
spreekt
hem aen.Bidt voor
hem.Verlost
hem.

Wader des Cloosters Igniacum genaemt /
 is tot Clarevaux bevanghen ghetweest
 hande vallende steckte soo seer dat hy se-
 ben maels op eenen dagh daer sine ghe-
 ballen is / waer door sijn herffenen ont-
 stelt wierden / ende van veele Keltigusen
 op sijn hebde niet en koste ghebonden
 woerden. BERNARDVS de bootschap
 vryghende / is terstont inde camer by
 hem ghecomen / ende bindende den man
 die hy om sijn heylighejdt eerden / aldus
 beverlick gheselt / verbult wesende met
 eenen waerachtighen pber / heeft gheseyt
 Wat doen wy ? laet ons gaen ende bid-
 den : ende soo is hy naer de kercke ghe-
 gaen om te bidden. Ter wijlen dat BER-
 NARDVS in't ghebedt was / is den
 boossepden kerre in slaepe gheballen /
 die den volgenden Sondagh de 2. Come-
 munitie van BERNARDVS ontfanghen
 heeft ende sijn oude ghesondthejdt ver-
 kregghen / soo dat hem naemaels sulck
 niet meer ober ghecomen en is.

Humber-
 tus vort
 door de
 ghebede
 van Ber-
 nardus
 verlost
 vande
 vallende
 steckte.

Niet verre van 't Clooster woonden
 eenen man wiens vrouwe een overspeel-
 ster was / levende in onkuyshede. Des-
 selver man guelden haeren man seer met rooberije /
 su hadde hem d'ckwils ghedreyght / ende
 door de rooberije soo qualijck met hem
 ghehandelt / dat hy noch gaen / noch
 staen / noch leben / noch sterben en koste
 hy

Vaneent
 betoo-
 verden
 man.

hy was d'ckmael soo qualijck ghestelt
 dat hy noch spzake noch gheboelen en
 hadde/ ende als hy tot sijn selven quam/
 was hy naerder de doot als 't leven. Hy
 wort ten lesten in't Clooster by den man
 Gods ghebzacht/ ende de tragedie wort
 hem uptghelept. Als BERNARDVS
 dese met groote aendachticheyt ghehoort
 hadde/ is hy seer ghestoort gheworzen /
 om dat den Duyvel soo veel quaet aen
 eenen goeden Christen Catholijcken
 mensch dede : hy roept twee vande Kes-
 ligieusen / ende doet den miserabelen
 man hoor den Xutaer bzenghen/ alwaer
 hy het doosken daer de H. Hostie in was
 op sijn hoost setten / ende beswoer den
 Duyvel dooz de crachte van 't Heyligste
 Sacrament / dat hy desen Christen
 mensch soude verlaeten. Soo BERNAR-
 DVS gheseyt heeft ist gheschiedt / ende
 desen ellendigen mensch is met een waer-
 achtigh ghelooft ghesont gheworzen.

Hy vvort
 by Ber-
 nardus
 gebrocht.

Wort
 door de
 H. Hostie
 verlost.

CAPITTEL XXIV.

Hoe BERNARDVS eenen Brief in
 midden vanden reghen sonder nat
 te vvorden gheschreven heeft.

Der was in't Clooster van Clave-
 haup eenen Religiens Robertus ghe-
 naemt;

Robertus
verlaet
d'een Or-
den ende
gaet in
d'ander.

Bernar-
dus di-
steert
eenen
brief op't
veldt.

Begint te
regenen.

naemt; desen dooz quaeden raedt is in
sijne jonckhepdt bedrogghen ghetweest en-
de verleydt/ waer dooz gheschiedt is dat
hy d'Orden van Cisteaux verlaeten ende
de Orden vande Cluniacenses aenbeert
heeft. Hier inne heeft BERNARDVS
sommighen tydt dooz de bingheren ghe-
sien / ende merckende dat hy van selfe
niet wederom en is ghecomen / heeft een
lesten vooz hem ghenomen eenen briez te
schryben dooz den welcken hy hem wede-
rom roepen soude. Maer om dieswille
dat hy niet wel schryben en koste / soo
heeft hy vooz eenen handt-knecht ghe-
bryckt den Eerweerdighen Heer Guile-
liam van Mtebal / die naeder handt Abt
is gheweest van 't selve Clooster. Om
desen briez met ruste te schryben / zyn sy
beide te saemen blyten de mueren des
Cloosters ghegaen. BERNARDVS die
heeft begonst te dicteren ende Guilielmus
te schryben : als sy nu een luttel tydt
hier mede besich gheweest hadden / heeft
het begonst te regenen / d'welck soo lanck
duerden dat Guilielmus het schryben wyl-
den laeten / ende 't pampier verborghen
op dat het niet dooz-nat worden en sou-
de : BERNARDVS die siende heeft be-
gheert dat hy voozts schryben soude /
seggende : Dat wy doen is ter eeren
Godts / gaet voozts ende en zyt niet be-
gheest.

gheeft. Guilielmus volghden het bebel
 van BERNARDVS ende bleef schryben Het pampier en
 in't midden vanden reghen / daer het vvoert in 't
 pampier nochtans in't minste niet nar midden
 en wierde. vanden Om dit groot mirakel wille reghen
 is desen brieue vande Keligieusen den eer niet nar,
 sten van sijne brieuen in sijne schriften ghefelt.

CAPITTEL XXV.

Hoe hy eenen Religieus die on-
 vveerdigh communicceert berispt,
 de vliegghen inden ban slaet, ende
 eenen huylenden knecht ghe-
 neest.

Het was een Hooghtijt / op d'welck
 alle de Keligieusen moesten tot de
 Communie gaen / onder desen was
 eenen aen den welcken BERNARDVS
 de Communie verboden hadde / om een
 felter misdaet dat hy ghedaen hadde. De Bernar-
 sen niet teghenslaende om sijne eere te us geefe
 bewaeren is met de reste tot de Commu- de Com-
 nie ghegaen / den welcken BERNAR- munic as
 DVS aenstende / en heeft hem niet willen enen die
 beschaemt maecten / maer uut 't bin- hy de sel-
 nensten sijnder here Godt ghebeden / dat ve verbo-
 hem helte ben soude hier inne te versien : den had-
 Desen de.

De H.
Hostie
blijft in
synen
monde.

Gheeft
dat Ber-
nardo te
kennen.

Biecht
hem.

Den Bis-
schop vā
Lausdu-
nen vvijs
de Kerc-
ke van
Fusniacū.

Desen Keltgicus de H. Communie ont-
fanghen hebbende / en koste de selve niet
doorszwillighen waer toe hy groote
moeyte dede / ende stende dat het niet en
koste gheschieden / heeft de selve vol tzeefe
ende pijn in synen mont ghesloten ghe-
houden. Naer dat de Ghetiden up
waeren / heeft hy den man Godts aen
d'een zijde ghetrocken / voor den welcken
hy sijn seluen ter aerden woypende / heeft
met veele traenen te kennen ghegheten
watter schuylden / waer naer synen mont
op-doende / de H. Hostie ghetoonde : die
heeft BERNARDVS seer qualijck ghe-
nomen ende hem seer straffelijck beke-
ven / maer om desen Keltgicus niet lanck
in sulckenen staet te laeten / heeft sijn
biechte ghehoort / waer naer hy 't Heyl-
lighste Sacrament sonder de minste
swaericheyde heeft ghenut.

Niet alleneijck in groote materien
maer oock in clepne dinghen heeft BER-
NARDVS wonderbaer macht getoonde
d'welck te bemerken is / wt t'ghene hy
gedaen heeft in een van d'eerste Abdijen
van hem ghesticht ende Fusniacū
ghenaemt / ghelegen in't Besdom van
Lausduren. Als den Bisschop in dat
Clooster gecomen was om de Kercke te
wpen / liet BERNARDVS sich daer oock
binden / als sy t'saemen inde Kercke saen
den
tegr
inn
nee
bae
ma
NA
dier
een
sen
aen
ghe
ghe
is/
fael
den
wp
ghe
inte
Fu
gen
ber
ten
wel
ghe
selu
tijde
ald
ber
ker

ben gaen / was die vol blieghen die een-
 teghelijck soo staeken / datter niemant
 inne en coste ghebliben. Sy deden alle
 neersticheydt om dese cleyne beestkens
 vaer wt te krijghen ende te veriaeghen/
 maer en costen t' selte niet doen. BER-
 NARDVS siende dat alle de moeyte
 hier ghybaen wiert te vergeefs was / met
 eenen goddelijcken puer ontsteken we-
 sende/ heeft haer (ghelijck de H. Kercke
 an de quaede menschen doet) inden ban
 gheslaeghen. 'S anderdaeghs 's moz-
 ghens die d'eerste inde Kercke ghecomen
 is/ heeftse altemael doot gebonden. Dese
 saeke is nae-maels soo vermaert gewor-
 den dooz alle de ghene die tot de Kerck-
 wpinghe ghecomen waeren / datter een
 ghemeyn spreek-woordt ghemaect
 wiert op de maledictie der blieghen van
 Fusiacum.

In een ander Clooster dat choir Lieu
 genaemt wozt was enen knecht die an-
 ders niet wt rechten als huylen en krij-
 ten / dat een sieckte is die de medecynen
 wel kenden / nochtans en costen hem niet
 gheneesen maer daeghelijck groeyden de
 selue al meer en meer. Op eenen sekeren
 tijdt is gheschiedt dat BERNARDVS
 aldaer ghecomen is / en onder alle wiert
 hem gheset datter enen alsulcken sie-
 ken in't Clooster was; naer dat hy t' sel-
 ve

De Ker-
 ke is vol
 vliegghen.

Worden
 van Ber-
 nardus
 gheexcō-
 muni-
 cert.

Worden
 s' morgens
 doot ge-
 vonden.

Van eenē
 knecht
 die an-
 ders niet
 en dede
 dan krij-
 ten en
 huylen.

Hy cōt
by Ber-
nardum,

ve ghehoort hadde/bebeelden datmen den
knecht by hem roepen soude/ die terstont
ghecomen is; BERNARDVS heeft hem
begonst te vermaenen om eene opzecht
biechte te spreken/waer toe hy sich selve
terstont bereet ghemaect heeft en d
selue tegen BERNARDVM gesproken
terstont naer d'absolutie / wiert den
knecht seer bligtich van aensicht / berey-
schende eens ghekust te worden van
desen heplighen man / d'welck/naer den
gheschiedt is/ heeft het huplen en krijt
op-ghehouden en den knecht is ghesont
geworden.

Wordt
genesen.

CAPITTEL XXVI.

Hoe hy een manck kindt gheneet
en sommighe Edelmans met
eenen teugh bier tot bekee-
ringhe brenght.

Daer
wvort een
creupel
kinpt opt
veldt by
hem ga-
bracht.

Als hy op eenen anderen tijdt
de Keligieusen naer 't veldt ginc
om te wercken / soo isse eenen man
hem ghecome / met een kindt dat creu-
pel was / biddende sijn handt eens te
len leggen opt hoofd van kindt. BERN-
NARDVS excuseerden sijn seluen / se-
gende niet weerdich te sijn van wie men
sulcken

fulcken weldaet bereyffchen moeste/ en dat creupelen doen recht gaen een werck der Apostolen was / maer het sijn niet.

Sijne ootmoedicheyde

Desen man nochtans en heeft niet opgehouden van hem te bidden. BERNARDVS aen-merckende de groote affectie van desen man: heeft ten lesten t' kindt de benedictie ghegeven ende met den vader wegh ghesonden; en van die nze af ist ghesondt gheworzen / d'welck luttel daeghen hier naer met sijn vader BERNARDVM van dit weldaet heeft comen bedancken.

Gheneest t'kindt

'T is ghebeurd dat veele Edelmans naec Clarabaux sijn ghecomen sommige om t' Clooster te sien / sommige om de teghenwoozdicheydt ende coudenatie

Sommige Edelmans comen in't Clooster

banden H. man te ghenieten. Dit was te doen ontrent den vasten ende t' waeren Edelmans tot den kyfch die op haeren bypande wginghen. Maer dat sy lanck

met BERNARDVS ghetout hadden/ heeft haer ghebeden dat sy dese luttel daeghen vooz den vasten souden rusten

Bernardus vermaent haer.

en gheen gheweer ghebruycken/ noch op haeren bypande wt gaen. Maer dese vermaeninghe en hebben sy gheen sijn wil. ten hoozen/d'welck hy siende / heeft gheset ick vertrouwe op de almachticheydt Godes / die sal doen t'ghene ghy-lieden mp gheweygert hebt. Hier naer doet hy

Doet haer befeenen chencke.

eenē bande keltgheusen roepent om haer
 met eenen teugh bier te beschencken
 als den keltgheus met i' bier comen
 was/ heeft over i' selue de benedictie ge-
 geben ende gheset: dzinckt de gheson-
 theydt van u lieden sielen. Enighe van
 hunlieden die bande wereltse wellu-
 sten ghevangen waeren en dzoncken niet
 gheerne/ bzeesende dat sy hier door eenen
 afkeer haerder wellusten souden krygen
 diwelck daer naer soo geschiedt is / anders
 waeren seer bly dat sy sulckenen gheson-
 den teuch mochten dzincken; sy hebben
 niet-teghen- staende al-te-mael gedzon-
 ken en daer naer met alle bekeestheyden
 haer af-scheydt van BERNARDVS
 ghenomen. Sy en waeren nauwelijck tot
 t' Clooster gerechē oft de goddelijcke gra-
 tie begonste in hunlieden te wercken / so
 dat sy malsanderen ontstaeken met ghe-
 stelijcke propositen/ en i' is soo verre gega-
 men dat sy op de selue ure wederom ghe-
 keerd sijn naer t' Clooster/ hebben om
 de plaetse ghebeden. BERNARDVS ont-
 haer te vozen dit in't dzincken ghecomen
 hadde / heeft haer met consent der kelt-
 gheusen de plaetse gegeven / en al soo sijn
 sy te saemen keltgheusen ghewozen
 waer af noch sommige (seet den Abt Gu-
 lielmus) in't leven sijn en sommige inder
 Deere overleden.

Door
 de bene-
 dictie die
 Bernar-
 dus over
 het bier
 gegeven
 hadde,
 worden
 bekeerd.

Bernar-
 dus ont-
 fanckt
 haer in't
 Clooster.

Wat ist wonder dat menschen begaest
 met redelijck verstandt groote eerbie-
 dinghe BERNARDVS betoefen hebben
 aenghesien t'selue oock ghedaen hebben/
 kinderen die noch niet spreken en costen.
 Want t' is gheschiedt dat BERNAR-
 DVS een sekere Mevrouw ghinck be-
 soecken / die eenen broeder in't Clooster
 hadde Walterus ghenaemt : dese Me-
 vrouwe was seer verbljdt om d'eere die
 haer gheschiede dooz dit besoeck / hy be-
 gonst/naer sijn ghewoonte/ van Godt en
 gheestelijcke saeken met haer te spreken:
 de Mevrouw hadde een kindt by naer
 een iaer oudt/dat op haer schoot sat:in't
 couten soo gheschiedent dat t'kindt seer
 dickwils sijn handt int sack om BER-
 NARDVS aen-teraecken/d'welck hy ten
 liden aen-merckenden heeft t'kindt sijn
 handt ghegeven / dat met verwonderin-
 ghe van een-iegheelijck ende groote eer-
 bidinghe/de selue ghekust heeft.

Hy be-
 soeckt
 een Me-
 vrouwe.

Haer een
 jaerich
 kindt
 eert Ber-
 nardus.

CAPITTEL XXVII.

Van sijne lieckte ende rvee visioe-
 nendie hy ghehadt heeft.

NMer dat hy groote travallie en swae-
 ren arbejdt soo booz t'welbaereti
 der H. Kercke als de siele saelicheyt van
 sijnen even naest/ghedaen hadde is ten le-
 sten

Bernat-
dus voort
seck.

Valt in
Aute.

Heeft
een vree-
selijck
vision.

Antvort
den duy-
vel.

sten in eene sieckte gheballen en daer by
heeft een allendich ghebreck ghekegen
d'welck was / dat t'sijn ghelijck een
fonteyne wt sijnen monde liep / waer
door hy soo machteloos wiert dat allen
de religieusen meynden / sijnen lesten
dagh te wesen. Allen de religieusen en
brinden sijn by hem ghecomen waer on-
der ick een was (seet den Abt Guille-
mus) als het nu scheen dat hy sijnen ge-
soude ghegeven hebben / soo is hy in om-
nacht gheballen soo dat hem dochte dat
hy booz d'oordeel Godts was : den duy-
vel liet sich daer oock binden BERNAR-
DVM swaerelijck beschuldigende ; als
den duyvel nu al-te-mael gheset hadde
datter te segghen was / heeft BERNAR-
DVS oock begonst sonder eenighe bre-
te spreken ende seggen : ick belijde dat ick
niet weerdich en ben / en dooz mijn eygen
wercken het hemelijck niet en can be-
dienen / maer mijnen heer besidt dat mi
dobbelt recht / te weten : dooz erffent-
van sijnen vaeder en dooz de verdienste
van sijne bittere passie / met d'een hy
bieden wesende / te weten : de erffent-
gheeft my het ander / dooz wiens ghif-
ick daer recht toe hebbe ende daerom mi
bezeest en ben ; van dese antwoorde / dat
duyvel beschaemt sijnde / is wegh-ge-
gaen en BERNARDVS tot sijn seluen

gheromen. Hy meynden dat hier dooz
 sijne doot aenstaende was. Waer naer Een an-
 der vi-
 floch.
 noch een ander bisioen seer verschepden
 van d'eerste ghevolght is. Hem docht dat
 hy was op den oever vande Zee verwach-
 tende een schip om over te vaeren / en als
 t' schip aen den kandt gheromen was /
 meynden hy daer inne te gaen / maer t'
 schip affstropckende / is hy in't waeter ghe-
 vallen, tot dzy reysen toe is hem t' selfste
 ghebeurdt / en ten lesten hem laetende
 aen den kant is t' schip wegh-gheseylt.
 Hier dooz bemerkten hy dat sijnen tijdt
 van sterben noch niet comen en was;
 sijne pijn en steckte groepden dagelijckx /
 soo veel te meer als hy min hope hadde
 van sterben. Ontrent den abont als de Krijche
 groote
 pijn.
 Religiösen van hem schepden om naer
 de completen te gaen / behalven twee
 die hem dienden / ist ghebeurdt dat de
 pijn onverdzaeghelijck toert en roez-
 pende een van dese twee / heeft hem naer
 de kercke ghesonden om vooz hem te
 bidden aen dzy outaeren. Den eenen
 opgerecht sijnde ter eeren de **H.** maghet
 ende moeder **GODTS MARIA**, den anderen
 ter eeren den **H.** martelaer **Laurentius**,
 den derden ter eeren den **H.** **Abt Benedic-
 tus**. Op selue ure hebben dese voozseyde
 dzy heylighen den siecken comen besoe-
 ken; sy quamen met sulcken vlytighe
 tronie

Door de
hulpe der
heylichen
vvort
genesen.

tronke en soo openbaer / dat hy se kenden
als sy te deuren inne-guaemen. Sy heb-
ben haer handen op hem gheleert stijf-
kende seer soetelick de plaetsen daer de
meeste pijn was is die terstont vergaen
en den heylighen man ghesondt gewor-
den.

CAPITTEL XXVIII.

Hoe Guilielmus, die desen boeck
des levens van BERNARDVS in't
latijn beschreven heeft, sieck
vvort en van hem genesen.

Guiliel-
mus
vvort
sieck.

Als ick (seet den Abt Guilielmus) op
enen sekeren tijde in een sieckte ge-
ballen was / die lanck duerden, heeft de
selue my soo ghematteert dat ick niet en
coste becomen BERNARDVS dichtwil-
naer mijn dispositie vernemende / heeft
ten lesten verstaen dat de sieckte my niet
en wilde verlaeten; en sijnen broeder
Gerardus by my ghesonden / om te seggen
dat ick naer Clarabaux comen soude
belobende dat ick haest soude sterben
ofte ghenesen. Ick en was niet lang
in't beraet om daer heen te gaen al-
most met groote smerte / ende was soo
bly ofter ymant my wt den hemel de
tijdinge gebzacht hadde vā by hē te ster-
ben

Wort van
Bernar-
dus tot
Clara-
vaux
ontbodē.

hen ofte sommighen tijde met hem te le-
 ven. Ick hebbe de reyse aenghenomen
 en ten lesten tot Clarabaux by hem ghe-
 comen die my seer vziendelijck onthaelt
 heeft / naer dat ick daer eenighen tijde
 gheweest hadde hen ick allenskens ghes-
 sonde gheworden/soo dat my gheschiedt
 is naer sijn belofte. O goeden Godt wat
 profijt en hebbe ick in dese sieckte niet
 ghedaen ! ick was sieck ende hy oock/
 daer wy onsen tijde mede ober-bzochten
 waeren contentantien van volmaeckte-
 heyd der siele / wt-roepen der sonden en
 middelē teghen deselue. Op dien tijdt
 heeft hy my wtgheleet het boeck der lof-
 sanghen van Salomon tot ontbertwys
 bande manieren / achter laetende de ver-
 holen wtlegginghen die daer inne ver-
 bozghen sijn / d'welck ick op hem ver-
 eyschten . T'ghene dat ick hoorde/om
 dat niet verblijghen en soude/schreef ick
 op soo veel als de memozie toe-liet / dat
 my groote wetenschap veroorsaecten.
 Als den Sondach diemen Septuagesi-
 ma noemt / naeckten / en alree soo veel
 ghesondtheydt hadde ghecregen / dat ick
 Saterdach te bozen mijn seluen cost
 verbedden / begonst ick te segghen van
 naer mijn Clooster te gaen / dat hy
 niet en wilde toe-laeten ende begheer-
 den dat ick niet booz den Sondagh /

Comt tot
 Clara-
 vaux.

Spreecte
 met Ber-
 nardus
 van gees-
 telijcke
 sacken.

Krijghe
 sijn oude
 gesondt-
 heydte.

diemen Quinquagesima noemt soude vertrecken. Ick was lichtelijck te vreden / aenghesien mijnen wille ende debtelheyt t'selue schenen te bereyffchen / nochtans wilden ick van dien dagh af vleesch derben ghelijck de ghesonde / dat hy gheensins wilde toe-laeten ; ick en hoorde naer sijn bebel niet noch en wilde hier inne niet ghehoorzaem wesen / en aldus sijn wy dien avont van malcanderen ghescheyden / hy naer de completen ende ick naer mijn bedde gaende. Ick was maer een luttel tijds in mijn bedde ghelegen en terstont / heeft de oude sieckte my soo ober-ballen / dat ick noyt te voren soo sieck hadde gheweest / ick was den geheelen nacht in gheduerighe pijn / niet mepnende den dagh te krijghen ofte den man Godts mijn leven niet meer te sien oft spreken. Als den nacht met groote miserie ende onruste ghepasseert was / hebbe ick s'morghens eenen by hem gesonden / oft hem belieben soude eens by my te comen / hy is terstont ghecomen niet met medelijdende ende lachende trooste naer sijn ghewoonte / maer met een rijp ghesicht. Hy vzaeghde my wat ick dien dagh eten soude / ick / die de onghoorzaemheyt vanden hoorleden dagh hoor oorsaekte hiel van mijn sieckte / antwoerden / al dat ghy my gheben sult. Sij

En vilt
gheen
vleesch
eten.

Krijght
snachts
sijn oude
sieckte.

Bernardus
comt
smorgens
by hem.

Sijt gerust / seet hy / ghy en sult noch niet sterben / hier mede is hy dooz-ghegaen. Is vvede-rom gese- nesen.
 Wat sal ick seggen / ter stont naer sijn ver-
 treck wt de camer is allen de pijn ver-
 dwenen maer de leden waeren soo slap
 van den boozleden nacht dat ick den ges-
 heelen dagh moeste blijven liggen; den
 dagh daer naer ben ick ghesondt ghe-
 worden en hebbe mijne crachten wede- Reyft naer huys.
 rom ghevegen / soo dat ick luttel daegen
 hier naer met danck segginghe ende
 sijne goede gratie naer huys veretrocken
 ben.

CAPITTEL XXIX.

Hoe door de Heylicheydt van
 BERNARDVS de Ordre van
 Cisteaux de geheele vverelt
 door verspreyt vvort.

NMer dat de deucht ende heylicheydt Bernar-
 dus vvort
 vermaert.
 van BERNARDVS inde om-lig-
 gende steden ende landen / alwaer hy on-
 bertussen moest reysen om d'affairen
 vant Clooster / kennelijck was / soo heeft
 hy oock begonst dooz de ghehoorzaem-
 heyt in verre landen te reysen / hier / om
 den peys tusschen de H. Kercke ende we-
 reltelijcke Princen te maecken / daer / om
 De

Dobt
veel
goedts
inde H.
Kercke.

de gheschillen ende krackeelen die tus-
schen de machtichste potentaten der wer-
relt waeren en niemant cost siffen/met
stiltte neder te legghen; soo dat hy meer
dooz de gratie Godts als natuerelijcke
reden en verstandt/ommoghelijcke saec-
ken / moghelijck maecten; dat hem
groot respect by al de wereldt veroo-
faecten.

Wt-ne-
mendē in
preken.

Onder allen de gratien daer hē Godt
almachtich mede bereert hadde waer
de meeste/sijn minnelijckheyt en soet-
cheydt van preken/waer dooz gheschiedt
is dat hy mentch versteenicht hert be-
meeghden;soo dat naer elck sermoon ver-
e menschen by hem quaemen om hant
te beteren ende een Cloosterlijck leven
aenbeerden / waer dooz vele Cloosters
met religieusen verbult wierden / als

Door sijn
preken
vorden
veele be-
keert.

dan ist gheschiedt dat t' Clooster van
Clarabaux d'welck tot dier tijdt toe
onbekent was/soo vermaert ghetworden
is/dat de gheheele wereldt vande heyl-
cheydt ende deughden deser religieusen
wiste te spreken. Soo dat het met reden
Claraballis dat is te segghen / licht-
of schoon dal/mochte ghenamit worden
d'welck te bozen ydel was van alle graen
ende onbruchtbaer/ begonst gheestelijck
graen boort te bzenghen/en dooz den heyl-
melschen dauw met de Benedictie des
heeren

heeren soo overvloedich te worden / dat
 ter menichte van menschen den cost haer
 der siele quamen soecken ende oock bon-
 den. De plaetse wiert te clyen booz allen
 die menschen die religieusen wierden/
 waer booz BERNARDVS ghenoot-
 saecht was het Clooster op een grooter
 plaetse te bouwen daer meerder huysin-
 ghe ende gherief booz allen de reli-
 gieusen soude wesen / d'welck dooz
 de goddelijcke openbaeringhen hem oock
 in-ghegeven wiert. In alle landen in al-
 le woestijnen dooz de ghantsche werelct
 wierden cloosters gesticht van dese Or-
 dre / BERNARDVS was ghedurich be-
 schick / hier met religieusen t'ontfanghen/
 daer met de selve in verre landen te seyn-
 den ; alle Coninghen ende Christene
 Catholijke Pryncen / Bisschoppē en Pre-
 laeten achten haer booz gheluctich eeni-
 ge van dese H. Religieusen in haere lan-
 den en steden te hebben om Cloosters te
 bouwen Onder de Barbarische mensche
 die noch Godt noch sijn ghebode ken-
 den en leefden als beesten / is dese Ordre
 ghecomen / waer dooz veele bekeerde
 wierden en dit Heylich leben aen-beer-
 den; soo dat BERNARDVS dickwils be-
 schick was met te visiteren ende besoecken
 de Cloosters dooz hem ghesticht in't lant
 van Chalons / Parijs / heel Franckrijck
 ende

Het
 Clooster
 vvoort
 grooter
 gemaect.

De H.
 Orde
 vvoort de
 gheheele
 vverelct
 door ver-
 breydt.

Visiteert
 de Cloo-
 sters in
 alle lan-
 den.

ende duystlandt dooz / sommighe plaetsen in blaenderen / Byzant / Italien / Spanien ende meer andere landt-schapen. Alwaer hy comt / gaet met meerder stichtinghe van daer : by de Religieusen die hy van d'een tot d'andere plaetse verspndt is hy altyt metter herten booz haer met een vaederlycke liefde besozght wesende / en ghelijck de reuieren op en af loopen / soo comt hem daeghlijcks droebe ende blijde tjdninghe van sijne gheestelijcke kinderen.

CAPITTEL XXX.

Hoe hy absent van sijne kinderen, nochtans door den gheest, vveet haere dispositie.

Weet de
gedachte
vande
absente
Religieu-
sen.

T Is dickwils gheschiedt dat BERNARDVS sonder eenighe tjdninghe te krijghen van eenighe menschen / dooz 't Goddelijck in gheuen / heeft gheweten hoe sijne Religieusen die in verre landen woonden / ghestelt waeren naer siel ende lichaem / 't sy in tentatien / sieckte / doot / quelllinghe / noot / ende dierghelijcke menschelijcke cranckheydt / want booz den noot van veele Religieusen die verre van daer sijn / sonder eenighe tjdninghe te krijghen / beueelt hy dickwils

te bidden. **T** gheschiedt diekwils dat
 Religiösen die op andere plaetsen ghes-
 trozen zyn / by hem t'snachts om de be-
 nedictie comen. Ick was eens by hem
 ghecomen (seyt den Abt Guilielmus) ende
 hem aansprekende hebbe ick ghestien ende
 ghehoort dat ick niet en kan swijghen /
 te weten: Daer quam inde camer by
 hem eenen Religiös van Fusniacum
 die naer huys verrock ende vzaeghden
 oft hem yet beliefsden te recommande-
 ren / BERNARDVS heeft hem een boot-
 schap oft twee mede ghegheuen / ende als
 soo is den Religiös uyt de camer ghe-
 gaen: nauwelijck was hy uyt de camer
 oft BERNARDVS riep hem wederom /
 segghende: Daer is sulckenen Religiös
 in u Clooster / ende ick mete de verbor-
 gen faute die hy ghedaen heeft / seght dat
 hy hem berert oft de straffe Godts sal
 binnen cozten tijdt ouer hem comen. Die
 hoorzende den Religiös die op sijn ver-
 treck stondt / heeft seer verbaest ghemeest /
 niet konnende ghepeysen wie aen B E R-
 N A R D V S de verholen faute van sijn-
 nen mede-broeder veropenbaert hadde:
 beghedachten van desen oock dooz de
 gratie Godts wetende / heeft gesept: En
 zyt ghy niet beaurst wie my dit gheseyt
 heeft oft niet / gaet naer huys / ende seght
 't ghene dat ick u belast hebbe / wilde de
 selfste hem is.

Deet eenen Religiös van sijne bedeckte faute vermaenen.

Ant-
 vvoort op de ghe-
 dachten van eenen Religiös die by hem is.

selfste straffe niet verwachten. Ick was hier af seer verwondert (seyt den Abt Guilielmus) maer naemaels hebbe ick noch wonderbaerder saecken in dierghe-lijcke occasie ghesten ende gehoozt: want Guido sijnen Broeder / een seligheus seer stichtbaer van leuen / seeghbaer van manieren / by een teghelijck groot gheacht / die is eens met my in koutenantie ghecomen / soo dat my van dese wondere saecke spraken / ende ick vzaeghden hem oft hy opt pet sulckx van BERNARDVS ghesten oft gehoozt hadde: hy antwoorde my met een lachende tronie (want hy seer minnelijck van conuersatie was) 't zijn maer al fabulen die ghy gehoozt hebt: Dit en nam ick hem niet gualijck af / want hy hadde booz manier dat hy de deughden der Keligheusen / besonderslijck van sijnen Broeder BERNARDVS / soo seer bedeckten ende verbozghden als hy koste: maer een saecke wete ick / seide hy / ende hebbe geproeft / te weten / dat aen mijnen Broeder BERNARDVS wondere dinghen in 't ghebedt veropenbaert worden. Daer-en-bouen heeft hy my verhaelt (seyt den Abt Guilielmus) de maniere op de welcke onse Orden nu de gantsche werelddoer verspreyt is / ende hoe dat dooz 't bidden ende toe-doen des Hooghtweerdighste Heere Bisschop van Char

Guido
bedeckt
de deugh-
den van
Bernar-
dus.

Genuyght
dat aen
Bernar-
dus vwon-
dere din-
ghen in 't
ghebedt
veropen-
baert
vworden.

Chalons / Guilielmus ghenaeemt / in't
 selue Bisdom 't Clooster de dyp Fon-
 teynen ghenaeemt/opghebout is: Alwaer
 BERNARDVS sommighe van sijne ke-
 religieusen in gheestelicke oeffeninghen
 seer erbaren / met eenen Abt Rogerius
 ghenaeemt / een man van seer edelen huy-
 se / maer veel edelder van deughden / ghe-
 sonden heeft. Al waeren dese Religieusen
 nu van Clarebaur naer het nieuw op-
 gheloude Clooster vertrocken / nochtans
 hadde BERNARDVS sulcken groote af-
 fectie tot hunlieden al oft sy te Clare-
 baur by hem ghewoont hadden; want
 eenighen tijdt hier naer ist gheschiet dat
 Rogerius voornoemt tot Clarebaur by
 BERNARDVS is ghecomen / ende t'sae-
 men in koutenantie spraken van 't le-
 uen der Religieusen die in't nieuw Cloos-
 ter woonden: als sy een luttel tijdt
 hier af ghesproken hadden / soo heeft
 BERNARDVS seer subietelijck ghe-
 sucht / om een swaer ghepeys dat hem
 van dese Religieusen in viel; sijnen broe-
 der Guido was oock in dese koutenantie /
 waer teghen hy seyde / gaet bidt voor de
 Religieusen die sck naer het nieuw Cloo-
 ster ghesonden hebbe / ende 't ghene u
 Godt van hun sal in-ghen / weet my
 dat te segghen. Guido was van dit be-
 uel seer ontstelt / seggende: Verre zy dat
 van

Bernar-
 dus seyne
 Religieu-
 sen naer
 ee' nieuw
 Clooster.

Hy vveet
 verholen
 fauten.

Ghebedt
sijnen
broeder
se biddē.

van my/ick en twete soo wel niet te bidden
dat ick sulckx van Godt verkrigghen
soude. BERNARDVS heeft hem daer
noch eens bevolen/ ende ten lesten heeft
hem Guido tot het ghebedt begherten.
Biddende nu soo innich als hy kost
heeft inde teghentwoozdicheydt Gods
vooz elcken Keligteus in't besunder sijn
herte upt-ghestoxt / in dit ghebedt is sijn
ne consciencie met sulcken soeticheydt
ouergoten / dat hy vastelijck gheloofden
vooz alle de Keligteusen verhoort te we-
sen/ behaluen twee / vooz de welcke als
hy hadt de devotie verflapten ende 't be-
trouwen verginck. Alst 't ghebedt nu
ten eynde was / is hy by BERNARDVS
ghegaen / ende hoe hy in't ghebedt ghe-
baeren was / upt-ghelept. BERNAR-
DVS het succes ghehoort hebbende / heeft
terstont van dese twee Keligteusen vooz-
sept / 't ghene daer naer gheschiedt is.

Sijnen
broeder
seyt hem
het suc-
ces van't
ghebedt.

CAPITTEL XXXI.

Hoe hy voorseyt dat Stephanus de
Vitreyo niet volherden en sal, ende
hoe door sijn bidden een peert
vvederkeert.

DEn Abt Rogerius ende andere Ke-
ligteusen die inde lobenscheyden
kou-

koutenantie met BERNARDVS waeren / hadde hy sommighe jaeren te bozen tot bekeeringhe uyt de stadt Chalons naer Claveaux gebracht. Den Bisschop deser stadt was eenen grooten vriendt van BERNARDVS / welck d'oorzaecke was dat hy dickwils naer de stadt ginck. Op eenen sekeren tijdt inde stadt zijnde booz veele Edelmans / Gheestelijcke / Clercken / ende andere wereltlijcke Jonghmans / pzekende vande miserien ende ellenden des wereldts / heeft haer de wereltliche ydelheyt soo wel booz ghestelt / datter seer veele met hem naer 't Clooster zijn ghegaen om de werelt te verlaeten ende religieusen te worden. Als hy nu besich was met dese nieuwen plansoentien in den Wijngaert des Heeren te snoepen / ende in 't Gheestelijck leven t'onderwijzen / soo is den Poztier in de Nobitiaet-camer by hem ghecomen / seggende dat Stephanus de Vitreyo daer was om de werelt te verlaeten ende met dese Nobitien Godt te dienen. Wie en soumer om de comste van sulkenen man niet verbljdt gheweest hebben / principalijck daer tot noch toe sulcken wijsen ende gheleerde mannen int Clooster niet ghecomen en waeren? Maer BERNARDVS dooz 't ingheben des Heerlijghs Gheests / de listen ende lagen vanden

Bernar-
 dus gaet
 dickwils
 naer
 Chalons.

Door
 sijn pre-
 ken veele
 bekeert.

Voorseyt
 dat Ste-
 phanus de
 Vitreyo
 met gee-
 nen op-
 rechten
 yver in't
 Clooster
 comt.

den Dypbel wel kennende / ende sich seluen een luttel bepeysende / heeft inde ghenwoordicheydt van alle dese Nouitien gheleyt: Eenem quaeden gheest heeft hem hier ghebzacht. Alle dese Nouitien met den Poztier waeren verbaest die bozen in syne comste verbljdt waren niet te min om dat hy dese Nouitien en soude verergheren / heeft hem aenbeerd. Als hy nu met de reste in't Novitiaet quam heeft BERNARDVS hem besunderlijck vermaent vande volstardicheydt ende andere deughden. Want ghelijck hy voorsept hadde ist gheschied want naer dat Stephanus neghen maanden Nouitius gheweest hadde / heeft 't heyligh habijt verlaeten / ende is doorghegaen; die naemaels beleben heeft hy een swert manneken hadde ghesien die hem uyt de Kercke trock.

Stephanus verlaet het Novitiaet.

Door 't ghebedt van Bernardus keert een peerdt vvederom.

Op eenen anderen tijdt is hy van Chalons dooz groote kouwe ende wind naer hups ghegaen. Sommighe die hem waeren reden rasch booz / op dat man Godts gheen ghemerck nemende soo dat hy wat achterwaeris bleef met tinee oft dzy bergheselschapt; eenen van dese om eenen natuerelijcken noot van 't peerdt schreyende / is 't seluedoog-ghelopen / d'welck hy dooz 't quaweder niet achter-haelen en koste.

man Godts dit siende / heeft gheseyt :
Laet ons bidden. Hy hadde qualijcks
eenen Pater noster ghelesen / oft het peerde
keerden met alle saechtmoedicheydt we-
derom / blyvende hoorz syne voeten stille
staen.

CAPITTEL XXXII.

Van twee mirakelen die hy gedaen
heeft, ende de Hertoghinne van
Lotheringhen bekeert.

Laet ons van Chalons naer Reims
gaen / ende sien wat Godt aldaer
dooz synen dienaar upt-ghemerckt heeft.
'T is gheschiedt dat den Aerts-Bisschop
van Reims in tweedzachticheydt wag
met de ghemeynte deser stadt; om dese
neder te legghen is BERNARDVS ont-
boden ende aldaer gheromen. Als hy nu
in Palleyg bande stadt neffens Ioslenus
den Bisschop van Soissons gheseten
was / waer oock veele tresselijcke persoo-
nen soo gheestelijcke als wereldlijcke
ghecomen waeren / om vanden Puyg te
handelen / soo isser een vrouwe int mid-
den dooz 't volck by hem gheromen / sijn
bermherticheydt eysschende ouer haer
kint / d'welck sy meynden beseten te
wesen / want 't hadde dien dagh op haer
upt-

Reyft
naer
Reims om
de twee-
dracht-
icheydt te
sissen.

uyt-ghewallen ende bykans vermooyt
dat op den seluen ooghinblick stom/doof
blindi/ ende uyt-sinnich is gheworden
BERNARDVS mebelijden hebben
met dese ongheluckighe moeder ende
ellendigh kindt/ heeft het met syne han-
den ghestreelt ende ghevzaeght hoe hy
heeft deruen syne moeder slaen? **T** kindt
tot syn seluen comende heeft de schuld
bekent/ beternisse beloofst / ende is ghe-
sondt dooz-ghegaen.

De Hertoghinne van Lozreynen
vrouwe van grooten huyse/ maer en leef-
den soo wel niet als de Edelhepdt ende
Godtzuchtichepdt van sulcken huyse
berepschten/ dese op eenen sekeren nacht
heeft een visioen ghehadt/maer inne haer
dochte dat BERNARDVS seben lebende
serpenten uyt haer lichaem trock : smeyt
ghens/ van dit visioen seer verbaest ende
ongerust zinde/ is by hem gegaen om te
weten wat dit bedieden ; die haer het
visioen uyt-leggende / heeft haer vermaent
tot beternisse des lebens / d'welck sy be-
vende/ heeft daer naer ghedaen/ en d'welck
wils ghesept/dat sy die vrouwe was daer
hy seben dupbels heeft uyt-gheseyt.

Gheneest
een stom,
doof, en
rafende
kindt.

'T visioe
van de
Herto-
ghinne
van Lor-
teynen.

Haer be-
ternisse.

Va eenē
Religieus
die de
gave van
te vycenē

Ick kenne eenen persoon met naem
Nicolaes (sept den Abt Gailielmus)
wereldt seer toe-ghedaen / maer den
BERNARDVS daer uyt verlost : dese
naem

naer dat hy tot **Clarevaux** het **Clooster-** over sijn
 lijck **leben** aenbeert hadde / sien de de an- voorledē
 dere **Religieusen** met **overbloedighe** traē- sonden
 nen **hare** **wereldig** **leben** **verclaeghden** / door
 heeft 't selue oock **willen** **doen** ; maerom **Bernar-**
 dat **sijn** **hert** **versteenicht** **was** / en heeft **du** **ver-**
 tot **gheen** **krjten** **konnen** **gheraecken**. **krijght.**
 Hierom **was** **hy** **seer** **bedzoest** / ende **is** **hy**
BERNARDVS **ghegaen** / **hem** **bidde**
Godt **te** **willen** **bidden** **dat** **sijn** **hert** **soude**
moghen **vermoeght** **wozden** / ende **ver-**
krjghende **de** **gratie** **om** **te** **wreenen** **over**
sijne **sonden**. **BERNARDVS** **heeft** **vooz**
hem **ghebeden** / ende **is** **van** **Godt** **ver-**
hoort **ghe** **weest** ; want **Nicolaes** **heeft** **ter-**
stont **sulcken** **betweginghe** **des** **herten**
gheboelt / dat **sijne** **kaeken** **vande** **traenen**
alrijdt **nat** **waeren** / 't **sp** **dat** **hy** **aen** **tae-**
fel **was** / 't **sp** **dat** **hy** **repsden** / 't **sp** **dat** **hy**
pemant **aen** **spzack**.

CAPITTEL **XXXIII.**

BERNARDVS **vvort** **ghepresen**
 van alle sijne deughden.

De **wonderbaere** **wercken** **die** **wy** **Sijne** **me-**
van **hem** **ghehoort** **hebben** (**seyt** **den** **nichvul-**
Abt **Guilielmus**) **ende** **de** **menichvuidighe** **ghe** **deughde.**
belughden **die** **wy** **in** **hem** **ghesien** **hebben** /
de **gratien** **dooz** **de** **welcke** **hy** **verschepde**
men.

menschelijcke ghebreken ghesen heeft
 zijn soo menschelijck / dat / waert sae-
 ken yemant alles wilden / 't sy segghen
 oft schryven / ongheloofbaer soude schij-
 nen te wesen. Hoe supber van intentie
 dat hy in alles gheweest is / gheben sijn
 wercken ghenoechsaem te kennen. want
 d'eere van Gheestelijcke digniteyten ende
 't faueur van veele Princen / al oft hy
 alles weerdigh gheweest hadde / volgh-
 den hem; maer hy wiste de selue niet
 een zeeghbaerighe looshepdt te blieden
 ende wat hy in alle sijne wercken ghe-
 socht heeft is kennelijck ghenoech; want
 te Milaenen ende Keims is hy vande
 Gheestelijckhepdt met toe-stemmen der
 Ghemeente / tot Aerts-Bisschop gheco-
 sen / te Chalons / Langres / tot Bisschop
 ende dit soude hem op meer andere plaetsen
 gheschiedt hebben / waert saecken dat
 sy eenige maner ghestien hadden op
 welke hy in 't selue ghetonsenteert soude
 hebben: ende al was hy weerdigh dat
 toe ghedwonghen te worden / soo en was
 ick nochtans niet dooz wat ghehene-
 nisse Godts ende besunderere eerbiedinghe
 tot sijne heylighepdt / die hem een-ighe-
 lijck nu ouer lanck ghedraeghen hadde
 dat hy noyt ghedwonghen is yet teghen
 synen wille te doen. Maer al is saecken
 dat hy op dese maniere allen de eere des

Hoe hy
 de ghee-
 stelijke
 officien
 schouvt.

Hoe hy
 van een-
 iegelijck
 gheert
 wort.

wereldt gheschout heeft / nochtans en
heeft hy de eerbiedinghe die den staet der
koozschreuen Gheestelijcke Ampten mes
de bracht niet konnen ontvlieden: want
al waer hy was wiert hem van een-je-
ghelijck naest Godt de meeste eere betwe-
sen / ende beminde. Daer hy teghenwooz-
digh was en wiert teghen de rechtbeer-
dicheydt niet ghedaen / ende de saecken
die hy af-dede / wierden woog goet ghe-
houden.

BERNARDVS nu van soo grooten
auctoziteyt wesende inde h. kercke als
den noot ofte liefde sinder eben-naesten
bereytschten / en heeft gheenem arbeidt
ghespaert om die te helpen / waer dooz
gheschiedt is dat een-jeghelijck / 't sijn
gheestelijck oft wereldelijck / van was
hooghen staet dat sy waeren / hem eevdes
ende synen raedt volghden. Hoobreedin-
ghe koninghen / Princen / Tyrannen /
soldaeten / roobers / die hreesden hem soo /
dat 't schijnt in hunlieden volbracht te
zijn / datmen in d'Euangelie lesen den
heere gheseyt te hebben teghen sijne Ot-
scipulen: *Siet / seyt hy / ick hebbe u lie-* *Luc. 10.*
den macht ghegeven / te treden op ser-
venten ende scozpienen / ende hoven alle
de cracht der vyanden / ende ten sal u lie-
den niet hinderen. Onder de Gheeste-
lijcke / ende daermen anders niet als

Zach. x.

geestelijcke saecken tracteerden / hadde hy
 veel grooter auctoziteyt. Ghelijck den
 als sy hoorde den stemme boven het fir-
 mament dat op haer hooft rusten / ston-
 den sy ende wierden haer vlienghelen
 nedertwaerts ghelaeten : alsoo oock de
 Gheestelijcke deser wereldd / als sy hem
 hoorzen spreken / staen sy / wijcken aen
 hem ende aen sijn verstandt / woopen
 hunlieden ten onder. Dit ghetuyghen
 seer wel de schriften die hy ofte andere
 gheschreuen hebben 't ghene sy uyt sijn
 monde ghehoort hebben. Soo veel ghetuy-
 genissen dan hy Godt ende de mens-
 schen bebestighen sijne heylighe wer-
 ken / drughden / ende gaven des heylig-
 ghs Gheests : jaer / dat grootelijck te
 verwonderen is ende het alderwaerste
 onder de menschen / alle dese graven
 schijnt hy sonder den minsten haer oft
 nijt te bestitten : want hy weet seer be-
 quaemelijck den nijt / oft dooz sijn exem-
 pel der ootmoedicheyt te moztificeren /
 oft in beter te veranderen dooz 't aenlo-
 ken sinder minnelijckhepdt : oft isse
 pemant die een hoobeerdigh oft verster-
 nicht hert heeft / dat dzuickt hy neber met
 't ghewicht sinder machtichepdt. Al-
 mant en wortter hedensdarghs van so-
 crachtighen ende diepe wijshepdt ghe-
 wonden

Verlich-
een sijne

handen om de liefde te boeden daer sy is/
ende om de selue te verwecken daer sy
niet en is/ teghen een-iegheleick goeder-
terigh/ liefghetal teghen sijne vrienden/
ende patientich tot sijne byanden / is
saecten dat hy eenen byandt heeft kon-
nen hebben die niemant oyt byantschap
en heeft willen thoonen.

HET TWEEDE BOECK
DES LEVENS
VAN DEN
H. BERNARDVS,

CAPITTEL I.

Hoe Petrus Leonis genaemt de
Kercke van Roomen berooft.

In't Jaer ons Heeren I E S V
CHRISTI 1130. op den 15.
Februarij is overleden Ho-
norus I I. Paus van Roo-
men: in sijne plaetse is op
den selven dagh ghekosen Innocentius
den tweeden / die te vozen ghenamt was
H 3 teghen